

Stenografični zapisnik

tretje seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 12. januvarija 1894.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela in deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern. — Zastopnika c. kr. vlade: Deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi člani razun: eksclenca knezoškof dr. Jakob Missia, Janko Kersnik, Janez Mesar. — Zapisnikar: Deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika II. deželno-zborske seje dne 9. januvarija 1894.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 35. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Povšeta in tovarišev, gledé izvrševanja gozdnega zakona.
4. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1892. (k prilogi 3.).
5. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1894. (k prilogi 16.).
6. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu zaklada prisilne delavnice za leto 1892. (k prilogi 17.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Friderika Drenika za zvišanje miloščine njegovemu varovancu Ferdinandu Dreniku.
8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Janeza Drazila, bivšega delovodja v deželni prisilni delavnici za zvišanje miloščine.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1894. (k prilogi 18.).
10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učitelja Maksa Ivanetiča za dovolitev 1. in 2. starostne doklade.
11. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji vpokojenega učitelja Franc Pavlina za zvišanje pokojnine.
12. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učiteljev II. in III. plačilnega razreda v Ljubljani za zvišanje stanarine.

Stenographischer Bericht

der dritten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 12. Jänner 1894.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Freiherr v. Apfaltrern. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Janko Kersnik, Johann Mesar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

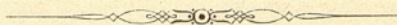
Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der II. Landtags-Sitzung vom 9. Jänner 1894.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Beilage 35. Begründung des selbständigen Antrages des Abgeordneten Herrn Povše und Genossen in Angelegenheit der Ausübung des Forstgesetzes.
4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden für das Jahr 1892 (zur Beilage 3.).
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden für das Jahr 1894 (zur Beilage 16.).
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1892 (zur Beilage 17.).
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Friedrich Drenik um Erhöhung der Gnadengabe für seinen Mündel Ferdinand Drenik.
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Johann Drazil, gewesenen Werkmeisters im Landeszwangsarbeitshause, um Erhöhung der Gnadengabe.
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1894 (zur Beilage 18.).
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Lehrers Max Ivanetič um Bewilligung der 1. und 2. Dienstalterszulage.
11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des pensionirten Lehrers Franz Pavlin um Pensionserhöhung.
12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Lehrer der II. und III. Gehaltskategorie in Laibach um Erhöhung des Quartiergeldes.

13. Ustno poročilo finančnega odseka o nasvetu deželnega šolskega sveta, gledé dovoljenja osebnih doklad učiteljem na ljudski šoli v Toplicah-Zagorji.
14. Priloga 34. Poročilo finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1894. (k prilogi 24.).
15. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželnega posojilnega zaklada za leto 1892. (k prilogi 5.).
16. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega posojilnega zaklada za leto 1894. (k prilogi 6.).
17. Ustno poročilo finančnega odseka gledé podpor za šolske zgradbe (k prilogi 32.) in o prošnjah:
 - a) županstva občine Brezovica za podporo za šolsko zgradbo pri sv. Trojici;
 - b) krajnih šolskih svetov v Drazgošah, Retečah, Predasljih in v Kovorji za podporo za zgradbe šolskih poslopij.
18. Ustno poročilo upravnega odseka gledé nakupa več zemljiških parcel poleg deželnega vinograda v Cerovci (k prilogi 29.).
19. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve enega dela opuščene Karlovske državne ceste pri Luži med okrajne ceste (k prilogi 27.).

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika II. deželno-zborske seje dne 9. januarja 1894.**1. Lesung des Protokolls der II. Landtags-sitzung vom 9. Jänner 1894.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik II. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der II. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Došle so mi sledeče peticije in sicer:

Gospod poslanec dr. Papež izroča prošnjo odbora podpornega društva za izpuščene kaznjence na Kranjskem za podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Svetec izroča prošnjo vodstva družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec ces. svetnik Murnik izroča sledeči prošnji:

Deželno pomočno društvo rudečega križa za Kranjsko v Ljubljani prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo za zgradbo zavetišča in vzgojevališča v Ljubljani prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec eksclenca baron Schwegel izroča sledečo prošnjo:

Stavbinski odbor za zgradbo poti v „Radovniški soteski“ na Bledu prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Lavrenčič izroča sledeči prošnji: Stavbenski odbor na Colu oziroma občina Col prosi za podaljšanje brezobrestnega posojila 2000 gld.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Občina Ustja prosi podpore za napravo vodnjaka.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Pakiž izroča prošnjo občine Velike Poljane za podpore za ograjo šolskega vrta.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Vošnjak izroča prošnjo zastopa Cerkniškega trga za podporo k napravi vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Klun izroča prošnjo Luka Jerana, kanonika v Ljubljani, za podporo za ubogo šolsko mladino.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča prošnjo županstva v Črnomvrhu za podporo k napravi občinske ceste od Zaloga do Črnegavrha.

(Izroči se upravnemu odboru. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec grof Auersperg izroča sledečo prošnjo:

Die Insassen von Haselbach bitten um Trennung der Pfarngemeinde respective eines Theiles derselben von der Stadtgemeinde Gurkfeld.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Jaz izročam sledeče prošnje:

Centralleitung des katholischen Schulvereines für Oesterreich in Wien bittet um Subvention.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstva v Dolenjem in Gorenjem Logatecu prosita podpore za napravo vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Centralausschuß der Freitischstiftung an der k. k. technischen Hochschule in Graz bittet um Subvention pro 1894.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Došel mi je samostalni predlog gospoda poslanca Šuklja in tovarišev, ki slove:

(Bere: — Liest:)

„Slavni deželni zbor naj sklene:

Razmotrivati vprašanje, je-li način, po katerem namerava vladna predloga o direktnih personalnih davkih (državnoz. priloga 380) urediti dotične deleže posameznih dežel (§ 271), primeren za vojvodino Kranjsko ter ugoden deželnim financam?

V Ljubljani 12. januarja 1894.

Šuklje, Višnikar, Iv. Hribar, L. Svetec, dr. Iv. Tavčar, dr. vit. Bleiweis-Trsteniški.“

Predlog bodem v utemeljevanje postavil na dnevni red prihodnje seje.

Dalje je izročil gospod poslanec Hribar z družniki samostalni predlog, ki slove:

(Bere: — Šiešt:)

„Poslanca Ivana Hribarja in tovarišev samostalni predlog o dodatnih naredbah gledé nedeljskega posvečevanja.

Visoki deželni zbor naj sklene:

Visoka c. kr. deželna vlada se pozivlje izposlovati na pristojnem mestu k § 2. lit. B točka 10. ministrske naredbe z dne 27. maja 1885, drž. zak. št. 83, dodatek, vsled katerega bode prodajalcem špecerijskega, kolonijalnega blaga in delikates v vsem obsegu vojvodine Kranjske zapovedano, da ob nedeljah zapirajo svoje prodajalnice opoldne.

V Ljubljani, dne 12. januarija 1894.

Iv. Hribar, dr. Iv. Tavčar, Šuklje, Višnikar, L. Svetec, J. Lenarčič, dr. Vošnjak, dr. vit. Bleiweis-Trsteniški.“

Utemeljevanje tega predloga pride na dnevni red ene prihodnjih sej.

Dalje je izročil gospod poslanec Hribar interpelacijo do gospoda deželnega predsednika.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita to interpelacijo.

Tajnik Pfeifer:

(Bere: — Šiešt:)

„Interpelacija do preblagorodnega gospoda deželnega predsednika.

C. kr. železnično prometno ravnateljstvo v Beljaku razpisalo je dvoje tehničnih uradniških služeb, za kateri so prošnje pri imenovanem prometnem ravnateljstvu vložiti najkasneje do 15. t. m. Za doklade k prošnjam zahtevajo se med ostalim ad d): „Documente, welche die Absolvierung der Studien an einer technischen Hochschule mit deutscher Unterrichtssprache nachweisen“.

Od železničnih prog, katerih uprava je prideljena c. kr. železničnemu prometnemu ravnateljstvu v Beljaku, teče jih največji del po zemlji, na katerem stanujejo Slovenci in Hrvatje; gotovo ni torej napaka, temveč caeteris paribus velika prednost, ako je prosilec za katero v obvodu tega c. kr. prometnega ravnateljstva razpisanih služeb zmožen kacega slovenskega jezika. Ako se hoče že zadostiti faktičnemu — s čemer pa še ni rečeno, da tudi: pravičnemu — stanju stvari, tedaj bi se bilo v razpisu zamoglo zahtevati, da prosilec dokaže popolno znanje nemškega kot notranjega uradnega jezika. Način, kako se razpisuje v začetku navedenih dvoje služeb, pa priča, da c. kr. prometnemu ravnateljstvu beljaškemu tu ne gre za dokaz znanja nemškega jezika; temveč opravičena je bojazen, da se bode pri podeljevanji teh služeb oziralo pred vsem na nemško narodnost prosilčevo.

To pa je ravno skrajno krivično, kajti v bistvu stvari je utemeljena zahteva, da se ne sme nobenemu državljanu zapirati pot do služeb pri državnih podjetjih. Glede javnih služeb določa to izrečno zakon z dne 21. decembra 1867, čegar člen 3. prva alineja

se glasi: „Javne službe so vsem državljanom jednako pristopne“. Res, da se službe pri c. kr. državnih železnicah ne smatrajo za javne službe; vendar je to le formalna stvar. Faktično so te službe ravno tako državne, kakor so državne vse javne službe.

Tem manje opravičljiva pa je stvar zlasti že zato, ker tu c. kr. urad izključuje iz služeb pri c. kr. podjetjih celo vrsto sposobnih in morebiti celó najsposobnejših reflektantov samo zato, ker so svoje nauke dovršili na kakej — in naj si bode tudi c. kr. — tehnične velikej šoli z nenemškim — n. pr. češkim ali poljskim — učnim jezikom.

Ker je tako ravnanje c. kr. železničnega prometnega ravnateljstva v Beljaku v stanu, obuditi opravičeno skrb vseh nenemških narodov te državne polovice, vprašamo preblagorodnega gospoda zastopnika vlade:

1.) Ali mu je znan omenjeni razpis c. kr. železničnega prometnega ravnateljstva v Beljaku, in če mu je znan

2.) ali ne nahaja, da se protivi duhu državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867 in

3.) ali hoče na pristojnem mestu nevtégoma storiti potrebne korake, da se ta razpis razveljavi.

V Ljubljani, dne 12. januarija 1894.

Iv. Hribar

Dr. Tavčar	Dr. Vošnjak
Fr. Višnikar	Šuklje
L. Svetec	Dr. vit. Bleiweis-Trsteniški
Jos. Lenarčič	Murnik.“

Deželni glavar:

Čast mi je izročiti to interpelacijo gospodu deželnemu predsedniku.

Preidemu na točko 3. dnevnega reda.

Gospod predlagatelj poslanec Povše ima besedo.

3. Priloga 35. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Povšeta in tovarišev, gledé zvrševanja gozdnega zakona.

3. Beilage 35. Begründung des selbständigen Antrages des Abgeordneten Herrn Povše und Genossen in Angelegenheit der Ausübung des Forstgesetzes.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Čast mi je, v svojem in tovarišev imenu utemeljevati predlog, ki je sedaj na dnevnem redu. Važen in ob enem nujno potreben je ta predlog in želel bi, da naj bi ga visoka zbornica blagohotno uvaževala in resno o njem se posvetovala. Izraziti hočem najprej, zakaj sem ta predlog stavil. Napotila me je, to pereče vprašanje razpravljati, deloma marsikatera prošnja, katero so mi prišli z daljnega Bohinjskega izražati ondotni kmetje, deloma čedalje bolj se množéče razprave o tej zadevi v raznih domačih listih. Že leta 1891. govoril sem v državnem zboru o gozdnem zakonu, o njega

pomanjkljivosti in o njega izvrševanju, katero je v veliko škodo našim živinorejcem, ki imajo pravico do paše v gozdih. Žal, da ta moj govor, ki je povsem stvarno razpravljal o tej zadevi, ni odpomogel nedostatkom ter ni odpravil krivice, ki se godé do gozdne paše opravičenim kmetom osobito po Go-renjskem.

Gotovo ste, gospodje poslanci, brali jako obširne razprave o teh zadevah prav v zadnjem času skorej v vseh domačih listih. Ti članki, v raznih časopisih tiskani, kažejo, da to vprašanje mora biti zelo pereče, in ker so te deloma zelo obširne razprave brali naši kmetje, torej je vsa zadeva postala obče poznata. Neizogibno je, da se to vprašanje tudi javno reši in dolžnost našega deželnega zbora je, da se o tako važni gospodarski zadevi, ki je vitalnega pomena za cele okraje naše domovine, posvetuje, in če se prepriča, da so ona obdolževanja utemeljena, da vse potrebno ukrene v zboljšanje teh odnošajev, da se odpravijo v narodno-gospodarskem oziru toliko škodljive krivice.

Mene in tovariše, ki so zmenoj stavili ta predlog, vodi skrb za občni blagor, da smo to neovrgljivo in pereče vprašanje spravili v razpravo v tej visoki zbornici, ker nam je na tem, da se vsa zadeva mirno presojuje, nedostatki ali krivice odpravijo in tako zopet pomiri vznemirjeno kmetško ljudstvo v ondotnih okrajih.

Ne bom se spuščal v nadrobnosti vsega vprašanja, katero se je po listih tako obširno razpravljalo, in opustiti hočem danes, govoriti o tem, kako se je postopalo pri uravnavi paše in odvezi zemljišč. Jaz za-se sprejem dejanske razmere, kakoršne so vsled dognanih obravnav in ne bom preiskoval, kako so se vršile. Izraziti pa si dovoljujem željo, da bi od kompetentne strani se ovrgle trditve, kakoršne so v listih bile navedene, kako se je izvrševala uravnavna paše in odveza zemljišč, ker to bi služilo v pojasnenje in ob jednem v pomirjenje ljudstva, osobito onega, ki je prizadeto v tej zadevi.

Torej zame velja dovršena, pravnomočna postala uravnavna. Pač pa mi je dokazati, ali se do gozdne paše opravičenim kmetom njih pravica tudi popolnoma in dejansko izkoristiti omogočuje. In tu pa ne morem izogniti se trditve, in to pa na podlagi izjav in zatrditve od strani mož, obče spoštovanih znanih domoljubov, ki žive med narodom, in katerim so te razmere povsem znane, da se ta postavno zajamčena pravica opravičencem krati, in sicer s tem, da se do paše opravičenim kmetom pri izvrševanju paše nagaja, ter da se gozdni zakon napačno tolmači.

Gozdni zakon! Kaj naj o tem rečem? Kot kmetovalec ne morem si kaj, da ne bi izpovedal tega, kar mi veli prepričanje, da je res zakon v izključljivo obrambo gozda, ki se kaj malo ozira na dejanske potrebščine gospodarstva sedaj živečega rodu.

Tega ne trdim jaz sam, tako so govorili pred menoj sloveči možje v državnem zboru. Tudi jaz priznavam rad in v polni meri, da je gozdni zakon potreben, le to mu imam očitati, da se tako malo ozira na sedanje potrebščine osobito kmetskega

ljudstva, katero iz svojega poljedelstva in živinoreje jedino se more še preživiti.

In kdo mi more ugovarjati, da je obstanek, oziroma ohranitev sedanjega kmetskega stanu zadeva eminentne važnosti ter potrebe za domovino in tudi državo.

Tu mi pride v spomin lepa, modra, državniška beseda državnega finančnega ministra barona Kallay-a, ki je kot vrhovni upravitelj Bosne v avstrijski delegaciji leta 1891. na vprašanje nekega delegata o gozdni razmerah v Bosni odgovoril: „Ne morem se pridružiti takim nazorom, ker ni mogoče, da se ljudstvu prikrajša pravica, kakeršno je izvrševalo stoletja; to bi bil čin zatiranja. Pa tudi gospodarstveno ne bi bilo modro, ker z omejitvijo ali celo odpravo pašniških pravic bi bilo ljudstvo silno oškodovano, ker njegov gospodarski obstanek odvisen je in oprt v prvi vrsti na teh pašniških pravicah. To kar vladna uprava želi doseči, je uravnava služnosti in nje namen, pravice, katere uživa ljudstvo, spraviti v soglasje modrega in umnega gozdarstva.“

Gospoda moja! Da bi taki nazori bili od nekdanj in da bi tudi sedaj pri merodajnih oblastvih bili veljavni, je moja iskrena želja, in ko bi taki nazori vselej bili vodilni, bi se bilo marsikaj srečnejše izvršilo. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Dobro!“)

Ostre določbe ima v sebi naš avstrijski državni zakon, toda shajalo bi se žnjim, ko bi se le napačno ne tolmačil. Toda prav to napačno, ali, da se bolje izrazim, samovoljno tolmačenje paragrafov osobito 9. in 10. tega zakona, je, katero provzročuje nezadovoljnost in bridke pritožbe opravičenc. Lastniki takih velikih gozdov, v katerih imajo kmetje pravico do paše, prav poljubno odločujejo prostore, na katerih se sme pasti, oziroma na katerih se ne sme pasti. Prav ondot, kjer je najobilnejša in najboljša paša, zljubi se logarjem, da zagrađe dotični svet, seveda le tako, ne da bi ga res ogradiли trdno in v bran proti pašeci se govedi, ampak le potaknejo nekaj količev, ali kakor kmetje pravijo, zaklinčijo dotični svet. Tako priprosta je taka ograja, kakor izraz „zaklinčan svet“ dovolj označuje.

Toda najhujše je pa to, da silno kruto postopajo gozdni čuvaji proti kmetom, ako jih zasačijo, da je kaka njih žival zašla v tak zaklinčan svet. Ker ograje ni in ker so taki „zavarovani“ prostori pogostoma ob potih, po katerih gonijo kmetje svojo živino na pašo ter kaj lahko zaide žival v prepovedani svet, dogaja se, da znašajo mnogokrat globe ali kazni v denarji toliko ali še več, kakor je vredna vsa paša.

Imel sem v rokah celo kopico kazenskih plačilnih listov, in nič kaj redkega ni, da jeden sam kmet ima skazati vplačanih glob po 50, 80 in več goldinarjev.

Kar pa je jako trpko in graje vredno je to, da zadostuje ovadba gozdnega čuvaja na c. kr. okrajno glavarstvo, katero na podlagi te ovadbe prisodi kazni. Mirno in stvarno vprašam tu osobito one gospode, ki so veščaki v lovu, ali ni mogoče, da je pojedla in poškodovala to, za kar je ubogi kmet obsojen, divjačina?! (Smeh v središču. — Gefächter

im Centrum; poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ali ste lovec?“ No, vpriču mene so izvedenci trdili, da je kaj tacega mogoče.

Povsod velja v naši državi, da se zaslžišta oba, tožnik in zatoženec, le tu velja tolika prednost in izjema.

Trdi se, in tako so tudi listi pisali, in jaz sam sem že večkrat slišal, da znašajo denarne kazni, katere so ti opravičenci morali v teku let plačati ogromno svoto. Želja moja je le, da bi ta trditev bila pretirana, vsekako pa bi bilo umestno, da bi se uradne poizvedbe zvršile, da bi se o tem kaj pozitivnega vedelo.

Bodisi kakor že, neovrgljivo je, da se trdo postopa v tej zadevi, kakor je tudi kaj čudno, da ne rabim družega izreka, da se je do paše opravičenim kmetom na planini Pungert v tržiškem okraji odkazalo, da smejo pasti od 9. ure predpoldne do 3., oziroma 4. ure popoldne, tedaj v najbolj vročih urah, ko sleherni zna, da takrat se navadno vsaj ob poludne živina spravi v hleve ali saj v staje. Ali se ne pravi to smešiti in norčevati se, ali vsaj nagajati kmetom? Ali je mogoče potem zatreti sumnjo, da se hoče res zatirati kmete in spraviti jih ob njihovo pravico? Skoro bi veroval, da je nekaj na prislovici, ki je v navadi pri gozdarjih, da se zamore gozdno-postavno kmeta, kakor se pravi nemški: „fortgefeslich jemanden herausjefieren“, torej rekoč izgristi.

Ne bom nadeljeval razpravljanja teh žalostnih odnošajev, ter hočem prestopiti na pozitivno razpravo te zadeve. Kaj torej je storiti, da se ti slabi odnošaji odpravijo? Moj apél gre na visoko c. kr. vlado, katera naj skrbi za to, da se bo osobito § 9. gozdnega zakona res tudi zvrševal, in če se bo tudi na § 10. skrbno oziralo, bo se to pašniško vprašanje dokaj zboljšalo. In tu želim, da bi se naša slavna c. kr. deželna vlada ravnala po odredbi Nj. prezvišenosti kmetijskega ministra našega, ki je dne 11. marca 1890 odposlal dekret br. 3767 na c. kr. deželno vlado za Stajersko v Gradcu, v katerem doslovno zaukazuje namestništvu: „Kakor zeló mi je na tem ležeče, da se gozdni zakon točno zvršuje, tako pa tudi želim in pričakujem, da se pri zvrševanju zakona skrbno ozira na gospodarske razmere in potrebe kmetijstva.“

Slavna naša c. kr. deželna vlada naj strogo zaukaže in skrbi za to, da se bo § 9. gozdnega zakona v polni meri zvrševal in tako tolmačil, kakor ga je treba, da se pravici služi. Omenjeni paragraf pa slóve: „Gozdi, ki so obremenjeni s služnostmi, morajo se primerno oskrbovati. Način in velikost gozdnega užitka v takih gozdih se določi na podlagi gospodarskega načrta, ki se ima sestaviti ali na zahtevo opravičencev, ali lastnika. Ta načrt more določiti na zahtevo prvega ali drugega tudi okrajno glavarstvo, in sicer po zaslišanji obeh strank in na podlagi načrta, katerega izdelajo nepristranski zve-denci. Za slučaj, da se obe stranki zaradi gospodarskega načrta ne moreta zjediniti, odloči c. kr. oblast na podlagi izpovedbe strokovnjakov o načrtu, kakor to veli ministerska naredba br. 9870 z dne 17. septembra 1858.“

C. kr. deželna vlada naj torej zaukaže okrajnim oblastvom, da poučujejo opravičence, kmete, in naj vpliva sploh na to, da se po § 9. gospodarstveni načrt — Wirtschaftsplan — redno in vedno napravlja, ter naj nadzoruje izdelovanje teh načrtov. In prav zaradi tega, ker teh načrtov doslej ni bilo, so nastale te obilne pritožbe. Za trdno se nadejam, če se bo resno skrbelo za točno zvršbo § 9., da se bo to pereče vprašanje srečno obrnilo na bolje. S tem se bode preprečilo nagajenje pri zvrševanju paše, ker odločeni bodo jasno in stalno vsi oni prostori, ki se bodo pogozdili, in kje se more pasti, in če bo slavna c. kr. oblast po intenciji kmetijskega ministra presojala predložene gospodarske načrte ter varovala do paše opravičene kmete v tem, da se ne bodo poljubno v pogozdovanje zagrajali najboljši pašniški prostori, in prav po duhu tudi § 9. gozdnega zakona, ki veli, da se mora tako oskrbovati gozd, da se tudi opravičencem varuje njih pravica, prechatati morajo potem ti veliki nedostatki.

Gledé § 10. pa naj deželna vlada vpliva na to, da se v varstvo odločeni deli gozda ne le zaznamujejo, ampak tudi dobro zagradé. Vsaj je onodolno lesa, katero se brez škode more porabiti za napravo trdne ograje, in drznem se gojiti nado, da bodo tudi gozdni lastniki v lastnem interesu udali se takim naredbam, le da se vendar že povrne mir in zadovoljnost ter poleže nevolja kmetov. Z dobro voljo od obeh stranij se morejo take zagradbe prav lahko zvršiti, jeden dá les, drugi pomaga pri delu.

Tako bo mogoče, zavarovane dele, ki so odenjeni za pogozdovanje, obvarovati živine, ne da bi se moralo toliko žrtvovati za pastirje, ker, kakor doslej, moralo bi se takorekoč živali pasti na vrvi.

Sicer navajam, da § 10. veli, da morata gozdni lastnik in do paše opravičeni skupno skrbeti za to, da se obrani živini vhod v zagrajene gozdne dele. Paragraf se doslovno glasi v tretjem odstavku: „Gozdni lastnik in do paše opravičeni imajo pašno živino z nastavljanjem pastirjev ali na drugi primerni način od za pogozdovanje izločenih delov odvrčati. Tudi naj se živali ne posamezno, ampak skupno pasejo.“

Še enkrat apelujem na visoko deželno vlado, da zaukaže podrejenim oblastvom, da skrbé za to, da se bode ta paragraf zvrševal v pomirljivem zmislu. Sicer pa mi je velik državnik rekel, da se dá § 10. tolmačiti na razne načine. Večinoma ga tako tolmačijo, da je le kmet tisti, ki mora paziti na živino. Kdor pa ta paragraf mirno čita, mora priznati, da on odločno in jasno govori, da imajo tudi posestniki gozdov sodelovati:

„Die Waldbesitzer und Weideberechtigten haben das Weidevieh durch Aufstellung von Hirten oder in anderer angemessener Weise von den Schonungsflächen abzuhalten.“

Ako bi se torej za to skrbelo, da bi lastniki graščinskih gozdov tudi sami skrbeli za odvrčanje pašne živine s tem, da bi napravljali trdne plotove, gotovo bi ponehali potem tisti prepiri in bi ne bilo več toliko kazni, kakor dosedaj.

Naj mi bode še dovoljeno, navajati nekatere misli in nasvete, ki naj bi bili vodilni pri določitvah

gledé gozdne paše, da bi se vsa zadeva srečno in mirno uredila. Naj bi c. kr. deželna vlada priznala, kar so veščaki zbrani v posebnem shodu v Gradcu po večletnih študijah in opazovanjih v gozdih, soglasno izjavili gledé dôbe, ki naj se odmeri v varstvo onih delov, kateri se imajo pogozditi. Ta zbor veščakov izrekel je, da niso mogli zaslediti in konstatirati, da bi bila goveja živina v gozdu napravila kako škodo z objedanjem dreves. Le na strminah zamoglo se je opazovati nekako poškodovanje po paseči se govedi, to pa le zaradi udiranja zemlje, ker je živina vsled svoje teže drčé udirala zemljo. Sicer pa se je pokazalo, da pašna goveda še celó pospešuje natorno pomlajevanje, in to s tem, da vsled svoje hoje rahlja svet, zopet pa z nogami marsikatero seme ali zrnce v zemljo pritisne, da more kaliti; ob enem koristi paša, da goveda požre trave, katere, če so preobilne, zadušijo kal in vspevanje semen.

Koder se pa svet umetno, to je, s setvijo ali z nasajenjem mladih dreves, vrši, vzrastejo nasadena drevesa v treh do štirih letih že toliko, da se ni bati poškodovanja, če tudi goveda pride v tak gozdič, v katerem nahaja živina navadno mnogo hrane in gotovo goveda ne sega po smrečju, ko ima polno dobre trave.

Zato je omenjeni shod veščakov smatral, da zadostuje dôba petih let povsem v varstvo onih gozdnih delov, ki so odločeni za pomlajevanje. Pri nas pa ta rastvena dôba celó deset in več let traja, kar seveda omejuje, oziroma prikrajšava opravičenem njih pašo.

Upam sicer, da tem stvarnim razlogom in dokazom dejanskih nedostatkov nihče ne more ugovarjati. Da pa na podlagi uradnih izkazov doženem spričanje mojih dokazov ter jasno pokažem, da jeden del gorenjske pokrajine naše dežele res vsled teh razmer dokaj trpi škode, navesti hočem, kaj nam kaže uradna statistika gledé množine živine osobito v Radoljskem okraji, ker je ta zadeva najperečejša. Po uradni statistiki se je v letu 1880. v tem okraji naštel 12.032 glav govede, 7437 ovac, 1718 konj. Pri štetvi v letu 1890. pa so uradno naštel le: 9845 glav govede, le 5522 ovac in le 1581 konj; torej v desetih letih znižalo se je število goveje živine za 2187 glav, ovac za 1915 glav in konj za 137 glav!

To so tako glasno govoreče številke, da me oprosté gledé tega obširnih nadaljnjih besedij. Te žalostne statistične številke pa opravičujejo povsem moj predlog, da se ima visoki deželni zbor baviti s tem vprašanjem, ker neovrgljivo je po uradnih izkazih konstatirano, da v tem nekda tako krepkem in — recimo naravnost — blagostanem okraji tako silno propada število živine. Kaj naj bodi temu uzrok?

Omejitev paše je uzrok, to je neovrgljiva resnica. Rekel bi mi kdo, da so nekda imeli ondotni kmetje zlato dôbo, ker so smeli tako prosto pasti, sedaj pa se je paša uravnala. Temu takoj zakličem: Stoj! ker visoko ministerstvo našega premilostnega vladarja je s posebnim cesarskim patentom z dné 5. julija leta 1853. zaukazalo, da se ima paša urav-

nati na podlagi resničnega užitka, torej da imajo opravičeni kmetje po uravnavi paše toliko dobiti pašnih pravic, kolikor so jih poprej uživali.

Prezanimivo je to vprašanje in mikavno, da bi se spustil v to razpravo, ki bi marsikaj zanimivega dokazala, toda izrekel sem v začetku govora že, da sprejemem dognano uravnavo kot legalno podlago in da hočem le o nje pomanjkljivi zvršbi govoriti. To torej storim in le trdim, da uravnava ali sedanja zvršba ne zadostujeta, ker za ogromno število je padla množina živine v tem okraji, in to je živ, jasn, neovrgljiv dokaz, da kmetje nimajo v tem okraji več toliko paše, kakor poprej pred uravnavo, z drugimi besedami, jasno je, da so paše opravičeni kmetje v tej pravici prikrajšani.

Drugih razlogov za tako nazadovanje živinoreje ni mogoče najti, ker tu živi čil, delaven, varčen narod, ki torej ni po zapravljivosti prišel ob toliko živine v zadnjem desetletji, odkar velja nova uravnava. Uzrok temu nazadovanju ni nič drugzega, nego kršenje pašenske pravice.

Kdor je nepristransk ter stvarno sodi, mora priznati, da tu treba odpomoči, in zato je opravičen moj apel na visoko c. kr. vlado.

V drugem okraji tržiškem začele so se tudi čudne prikazne. Tuj milijonar (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Baron Born!“) imen ne ljubim, ker mi je le za stvar — tuj bogatin pokupuje na tisoče oralov planin in od kmetov še pašniške pravice. Rad bi tudi to pravico razpravljaj, toda prekoračil bi čas in Vašo potrpežljivost, vsaj upam, da bo prišel čas, da tudi ta zadeva pride v razgovor v tej visoki zbornici, kateri mora biti mar, da se za našo domovino tako nezdravi odnošaji pravočasno zajeziijo oziroma zabranijo.

Slavna gospoda! Vsi brez razločka političnega mišljenja smatrate si kot najvažnejšo dolžnost v zvrševanju poslaniškega posla, skrbeti za srečo in za povzdigo gospodarskega blagostanja dežele in njenih prebivalcev. Izdajajo se velike svote v zboljšanje gospodarskih razmer v deželi in tu, ko vidimo, da propadajo, celi okraji v blagostanji, naj bi molčali? Vestna dolžnost naša je, da posežemo vmes in da ohranimo, kar je dobrega, ter zabranimo propad tako marljivih naših sodeželanov. In ali naj čakamo, da se tudi v pokrajino gorenjsko, katero smo doslej navadno šteli za premožnejšo v domovini naši, prikrade siromaštvo?

Kaj nam pomaga, pa tudi državi, če se bodo iz prostih kmetskih domov napravila obširna veleposestva, latifundije, če tudi z zverinjaki? Ali naj prepustimo, da bo ondot zginil, ali vsaj skrčil se steber naše narodnosti, slovenski oratar?

Ne, tega nihče ne more in ne sme dopustiti. Pa tudi interes dežele in države zahteva od nas, da vsi, brez razločka političnega mišljenja, vse mogoče in potrebno storimo proti tem nameram.

Slavna gospoda! Resen je položaj socialni v celi Evropi in že se slišijo razni zvoki podobni gromenju, ki naznanja hudo nevihto. Kdor ni slep, mora priznati, da socialni odnošaji niso povoljni. Ozrimo se v južno Italijo, in dovolj strašnega slišimo, od ondot prav te dni, in uzrok ondotnim

prekucijam je nezdravo razmerje gledé zemljišnih lastninskih odnošajev.

Žal, da se ne upam trditi, da ne bo tudi v naši državi prišel čas, ko bomo morali razpravljati o reševanju socialnega vprašanja. Želim le, da bi takrat vsaj v naši lepi, ljubljeni domovini bili toliko srečni, da bi naš narod miroval kot zadovoljen in srečen.

Skrbimo torej o pravem času, da ohranimo naš narod v povoljnem stanju, skrbimo za njegov gospodarski napredek, in ne puščajmo ustvarjati v naši domovini nezdravih razmer; tu velikaš, tu siromak. Ohranimo naš srednji stan, ki je, če srečen, najzadovoljnejša zaslomba naše narodne bodočnosti, pa tudi najzvestejša opora za deželo in državo.

Končam s prošnjo, da blagovoli visoka zbornica izročiti moj in mojih tovarišev predlog, katerega sem imel čast s temi besedami utemeljevati, upravno gospodarskemu odseku v posvet in poročilo.

(Zivahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec ekszellenca baron Schwegel se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ich erlaube mir zu beantragen, daß der Antrag des Herrn Abgeordneten Povše dem vereinigten Finanz- und Verwaltungsausschusse zugewiesen werde.

Deželni glavar:

Prosim gospoda predlagatelja, da se izreče, ali se morda strinja s predlogom prevzvišenega gospoda barona Schwegelnä?

Poslanec Povše:

Dobro. Strinjam se z predlogom, ker mi je le na tem ležeče, da se stvar reši in da se povrne mir med ljudstvo.

Deželni glavar:

Gospod predlagatelj se pridružuje predlogu gospoda poslanca prevzvišenosti barona Schwegelnä.

Gospodje, ki se strinjajo z nasvetom, da se predlog gospoda poslanca Povšeta izroči združenemu finančnemu in upravnemu odseku v posvetovanje, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog izroči se torej združenemu finančnemu in upravnemu odseku.

Preidemo na daljno točko dnevnega reda, to je:

4. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželne vinarške, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1892. (k prilogi 3.).

4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stan- den für das Jahr 1892 (zur Beilage 3).

Poročevalce Višnikar:

Računski sklep deželne vinarške, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1892. se še precej strinja s proračunom za to leto, ki je, kakor je razvidno iz priloge 3., le neznatno prekoračen, to je za 207 gld. 26 kr. Dotična prekoračenja bodem navajal pri posameznih točkah in dovoljujen si takoj preiti v nadrobnosti.

Redni prhodki šole in sicer državna subvencija in subvencija deželno-kulturnega zaklada znašali sta vsaka po 2400 gld., subvencija deželnega zaklada je znašala 1741 gld. 55¹/₂ kr., proračunjena pa je bila na 1770 gld., torej se je tukaj manj izdalo za 28 gld. 44¹/₂ kr.

Pri raznih prihodkih omenjam prihodke iz šolske kuhinje, ki so znašali 2797 gld. 66 kr.; proračunjenega tukaj za to leto ni bilo ničesar, šolskemu vodstvu pa se je bilo naložilo, da stavlja dohodke in stroške šolske kuhinje tudi v svoj račun. Ta svota obstoji prvič iz plačil učencev za hrano v znesku 2171 gld., potem poslov v znesku 625 gld. 06 kr. in iz raznih drugih prihodkov, ki so znašali samo 1 gld. 60 kr.

Šolnina in drugi slučajni prihodki so bili proračunjeni na 200 gld., znašali pa so samo 193 gld. in sicer šolnina 160 gld., drugi slučajni prihodki pa 33 gld.

Izvanredni dohodki to je: državni donek za učiteljski tečaj znašal je 400 gld., tako, da je bilo vseh prihodkov 9932 gld. 21¹/₂ kr.

Troški šole, redni, pa so znašali in sicer: I. plače 2704 gld. 14 kr.; II. osobne doklade in petletnice 513 gld. 33 kr.; III. nagrade duhovniku in živinozdravniku 100 gld.; IV. ustanove 1158 gld. 90 kr., torej manj za 41 gld. 10 kr., kakor je bilo proračunjenega, ker niso bili vsi štipendisti do konca leta v šoli; V. popotni troški in dnevnice 236 gld. 5 kr.; VI. režijski troški znašali so 847 gld. 84 kr. V tej svoti se nahaja znesek 356 gld. 52 kr. za sobno opravo, potem 203 gld. 98 kr. za knjige in časopise, 50 gld. uradnega pavšala in 237 gld. 34 kr. za kurjavo, svečavo in snaženje. VII. Razni troški so znašali 231 gld. 2¹/₂ kr.; VIII. troški šolske kuhinje pa 2493 gld. 59 kr., tako, da se je pri šolski kuhinji pridobilo 304 gld. 7 kr.

Izvanredni troški so znašali: Troški za učiteljski tečaj in sicer: a) za hrano in popotne stroške ljudskim učiteljem 485 gld. 18 kr.; b) nagrada vodji 50 gld.; c) nagrada pristavu 30 gld. Za vzdrževanje in poprave poslopij izdalo se je 1224 gld. 7 kr., proračunjenega pa je bilo 1300 gld.

Dohodki gospodarstva. Tukaj je pred vsem glavni dohodek iz posestev, ki je znašal 4980 gld. 50¹/₂ kr., proračunjenih pa je bilo 3000 gld. Tukaj omenjam, da je tudi znesek 58 gld. 63 kr. pod naslovom III. prav za prav prišteti dohodkom posestva. Ravno tako bi bilo tudi znesek 800 gld.,

ki je bil proračunjen v III. naslovu za različne dohodke, pristeti svoti 3000 gld., proračunjeni za dohodke posestev, tako, da je bilo v naslovu I. prav za prav proračunjenih 3800 gld.

Prihodki posestev obsegajo sledeče točke: Za vino in sadni mošt dobilo se je 1649 gld. 34¹/₂ kr., za trne in sadne sadike 161 gld. 40 kr., za vrtno in poljedelske pridelke 1091 gld. 60 kr., za mleko 615 gld. 43 kr. in za živino 1367 gld. 73 kr. Obžalovati je, da tega v prilogi ni nikjer detailiranega in da je res skorej nemogoče, gospodom poslancem, natanko se informovati. Več detaila je treba, posebno pri gospodarstvu in žeteli bi bilo, da bi deželni odbor dal šolskemu vodstvu navodilo, kako mu je ravnati, da bi bilo iz računov natanko razvideti, koliko nosijo posamezne panoge gospodarstva.

Dalje nahajate med rednimi dohodki donesek deželnega zaklada v znesku 2938 gld., med izrednimi pa donesek deželnega zaklada v znesku 235 gld. 70¹/₂ kr., tako, da se je v istini iz deželnega zaklada izdalo 3173 gld. 70¹/₂ kr.

Iz deželno-kulturnega zaklada dalo se je 500 gld., katerih sicer ni bilo v proračunu, kateri so se pa v seji dne 5. aprila l. 1892. privolili za napravo novega ameriškega vinograda na Grmski šoli, ko je bil proračun že sklenjen, tako, da ta svota prav za prav ni nobeno prekoračenje. Iz deželnega zaklada izdalo se je za gospodarstvo, kakor sem že omenil, 3173 gld. 70¹/₂ kr., iz deželno-kulturnega zaklada pa 500 gld., torej vsega skupaj 3673 gld. 70¹/₂ kr., za šolo pa se je iz deželnega zaklada in iz deželno-kulturnega zaklada izdalo 4141 gld. 55¹/₂ kr., tako, da se je vsega skupaj za šolo in gospodarstvo iz deželnega in iz deželno-kulturnega zaklada izdalo 7815 gld. 26 kr., dočim je bilo proračunjenih 7608 gld., tako, da se je mimo proračuna več izdalo samo za 207 gld. 26 kr.

Pri troških za gospodarstvo nahajamo: I. mezde, ki so znašale samo 933 gld., torej mimo proračuna manj za 7 gld.; II. davke in doklade, ki so znašale 28 gld. 74 kr., to je več za 28 gld. 74 kr. in III. režijske troške, ki so znašali 4142 gld. 69¹/₂ kr., to je mimo proračuna več za 1054 gld. 69¹/₂ kr. Zakaj, to je navedeno v opomnji k naslovu III., ker se je več reči nakupilo, za katere ni bilo ničesar proračunjenega, na primer 500 škrljic itd. Razni troški so znašali 129 gld. 63 kr.

Izvanredni troški so znašali: Za vzdrževanje poslopij 2032 gld., torej, ker je bilo proračunjenih le 1650 gld., več za 382 gld. 50 kr. V tej svoti je všteta 1. nagrada vodji Dolencu v znesku 500 gld., in 2. svota za razne naprave, za katere je bilo privoljenih 1150 gld., znaša 1532 gld. 50 kr. Te naprave iz računa niso razvidne, navedene so pa v proračunu za leto 1892. in zadevajo nov svinjak, cvetličnjak, novo zidnico itd. Ti troški so izredni troški za gospodarstvo in bi se morali pri računu čistih dohodkov odšteti. Za nove nasade izdalo se je 262 gld. 16 kr. in za napravo novega ameriškega vinograda 320 gld. 57 kr. V ta namen je privolil visoki deželni zbor 500 gld. Za ograjo drevesnice izdalo se je 698 gld. 70 kr., dovoljenih pa je bilo samo 610 gld.

Izredni troški so torej znašali 3313 gld. 93 kr., redni pa 5434 gld. 61¹/₂ kr., torej vsi troški skupaj 8747 gld. 99¹/₂ kr.

Pravi dohodki gospodarstva znašali so 5039 gld. 13 kr., tako, da se kaže primanjkljaj 3708 gld. 86 kr., odšteti pa je tukaj izredni trošek 3313 gld. 93 kr., tako, da se kaže primanjkljaj pri gospodarstvu samo v znesku 394 gld. 93 kr. Od tega zneska bi se pa tudi lahko odšteli troški za hišne, kletne in gospodarske oprave, ki so znašali 560 gld. 95 kr., tako, da bi prav za prav gospodarstvo čistega dohodka imelo v znesku 166 gld. 2 kr. Iz tega je razvidno, da torej gospodarstvo na tem zavodu ni tako neugodno, kakor je na prvi pogled videti, obžalovati pa je, kakor sem že prej omenil, da računi niso dovolj jasni in da je treba dosti truda, predno se pride do pravega zaključka. Ako primerjamo z našo šolo poljedelsko šolo v Mariboru, vidimo, da je tam potreščina leta 1890. znašala 24.374 gld. in pokritje 12.826 gld., da je bilo torej primanjkljaja 11.548 gld. Pri nas ga nismo imeli nikoli toliko. V Grottenhofu znašala je potreščina za leto 1892. 25.272 gld., pokritje pa 15.232 gld. in torej primanjkljaj 10.040 gld., pri nas pa je bilo leta 1892. pokritja vsega skupaj iz deželnega zaklada in iz deželno-kulturnega zaklada za šolo in gospodarstvo 7815 gld. 26 kr., torej precej manj, kakor pri tacišolah v Mariboru in v Grottenhofu. Usojal bi si še navajati, koliko nas je v prejšnjih letih stala naša vinarska, sadjarska in poljedelska šola z vsemi napravami in nasadi vred. Leta 1887. stal nas je zavod 6862 gld. 92 kr., leta 1888. 9257 gld. 11 kr., leta 1889. 9388 gld. 10 kr., leta 1890. 7401 gld. 3 kr., leta 1891. 8.185 gld. 61 kr. in leta 1892. pa 7815 gld. 26 kr., tako, da smo zanj izdali na leto povprečno 8000 gld. Ozirati se imamo pa na to, da je večji del te svote spadal na nove naprave, poprave poslopja itd. Iz tega sledi, da so troški naše šole izdatno manjši, nego na Štajerskem pri navedenih solah.

Gledé računskega sklepa nimam ničesar več omenjati.

Če pogledamo razkaz skupne imovine koncem leta 1892., vidimo, da je pri šoli končna imovina znašala 654 gld. 34 kr., končni zastanki dohodkov 920 gld., — ti tudi v prilogi niso detailirani, — in denarna vrednost inventarskih reči 2763 gld. 51 kr.; tukaj se je za obrabo dobilo 15%. Pri gospodarstvu so končni zastanki dohodkov znašali 3760 gld. 2 kr., denarna vrednost inventarskih reči 4209 gld. 36 kr. in denarna vrednost zaloge 115 gld. 69 kr. Dolgovi pa so znašali in sicer končni zastanki troškov pri šoli 290 gld. 42 kr., pri gospodarstvu pa 190 gld. Ako se primerja imovina leta 1892. v znesku 11.942 gld. 50 kr. z imovino preteklega leta v znesku 12.493 gld. 13¹/₂ kr., kaže se, da se je zmanjšala za 550 gld. 63¹/₂ kr. To zmanjšanje izvira večinoma iz tega, ker samo 15% odbitek znaša 857 gld. 93 kr. in je torej dejansko veliko manjše. V opombi k naslovu 3. in 5. je tudi omenjeno, koliko je vreden inventar in koliko živina, v katero so vštete tudi čebele in kokoši (Klici: — Rufe: „štiri kokoši“; „dva psa“; „in jedna mačka“; smeh — Gefächter.). Iz te opomnje je razvidno, da je bila živina vredna 2107 gld. 20 kr.

Drugega nimam omenjati, in predlagam v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor naj sklene.

„Računski sklep deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1892. se odobruje; razkaz imovine pa se jemlje na znanje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Gospod poročevalec nam je tukaj navajal številke o šoli na Grmu. Meni niso bile pristopne vse one številke, ampak zdi se mi, da se tako ugodnega uspeha, kakor ga je navel gospod poročevalec, iz računskega sklepa za leto 1892. ne more dobiti. Mogoče, da ima gospod poročevalec druge podatke, jaz pa iz teh računov nisem mogel posneti, da bi bil uspeh tako ugoden. Želel bi le, da bi se deželni odbor v tej zadevi bolj pobrigal za šolo in gospodarstvo na Grmu in vpe-ljal dvojno knjigovodstvo, ki je neobhodno potrebno, ako se hoče vedeti, kak uspeh je imelo gospodarstvo. Le na ta način, ako vodstvo natanko izkaže, kaki so bili dohodki in troški za vsako panogo gospodarstvo, more se vedeti, ali je gospodarstvo res vz-gledno ali ne. Ne bodem rekel, da more biti gospo-darstvo na taki šoli vselej aktivno, ali vodstvo bi moralo na vsak način izkazati, ali je kaka panoga aktivna ali pasivna in, če je pasivna, utemeljevati zakaj. To se pa more zgoditi le potem dvojnega knjigovodstva in zaradi tega priporočam deželnemu odboru, da uvede za gospodarstvo na Grmski šoli dvojno knjigovodstvo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Višnikar:

Že poprej sem navajal, da bi bilo res želeli, da bi bile pri gospodarstvu navedene vse posamezne stroke, da bi se razvidelo, katere panoge so aktivne in katere pasivne in kaj bolj kaže imeti pri gospo-darstvu. Tudi jaz sem že izrekel željo, da bi de-želni odbor vodstvu dal natančno navodilo, kako mu je ravnati, da vodstvo ne bo vedno tožilo, da se nemogoče stvari zahtevajo od njega. Drugega nimam ničesar omenjati.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga v imenu finanč-nega odseka, da se računski sklep deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1892. odobri.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo k daljni točki, to je:

5. Ustno poročilo finančnega odseka:

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

a) o proračunu deželne vinarske, sad-jarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1894. (k prilogi 16.);

a) über den Voranschlag der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden für das Jahr 1894 (zur Beilage 16);

b) o prošnji pristava Viljem Rohrmana, da se mu vštejejo dosedanja službena leta v pokojnino in da se mu dovoli prva petletnica.

b) über das Gesuch des Adjunkten Wil-helm Rohrman, um Einrechnung der bisherigen Dienstjahre in die Pension und um Bewilligung der ersten Quin-zenzulage.

Poročevalec Višnikar:

Predno preidem v nadrobnosti, usojam si opom-niti, da je proračun za prihodnje leto mnogo ugod-nejši nego v prejšnjih letih. To je naravna posle-dica temu, da so potrebne naprave večinoma že dovršene. Mislim, da v prihodnje ne bode treba novih nasadov, vsaj veliko ne, in drugih naprav.

Drugega v splošni obravnavi nimam omenjati.

Deželni glavar:

Želi kdo besede v splošni debati?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prične svoje po-ročanje.

Poročevalec Višnikar:

Potrebščina šole:

I. plače znašajo in sicer plača vodji 1200 gld. nespremenjeno; plača pristava 900 gld. Pri tej pri-liki usojam se izprosi si dovoljenja, da smem po-ročati o prošnji pristava Viljema Rohrmana, katera sicer ni na dnevnem redu, ki je pa s to točko v ozki zvezi.

Deželni glavar:

Ako nihče ne ugovarja? (Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.) Prosim gospoda poroče-valca, da poroča o tej prošnji.

Poročevalec Višnikar:

Pristav Viljem Rohrman prosi visoki zbor: 1. da se mu vštejejo dosedanja službena leta v pokoj-nino, in 2. da se mu dovoli z vštetjem dosedanjih službenih let tudi prva petletnica v znesku 50 gld. Viljem Rohrman je bil nastavljen definitivno šele

dne 1. maja leta 1892. in sicer s plačo 900 gld., prostim stanovanjem in deputatom jednega litra mleka na dan. Razun tega se mu je še odkazal kos vrta za zelenjavo, tako, da njegovi prihodki znašajo gotovo 1000 gld. na leto. Takrat je prosil gospod Rohrman, da se mu njegova plača letnih 800 gld. poviša na 1000 gld., ali pa, da se mu dá prosto stanovanje in deputat, da bi bilo vse to toliko vredno, kakor plača 1000 gld. Mi smo mu takrat zvišali plačo na 900 gld. in dali to, kar sem poprej omenil, tako, da znašajo prihodki njegovi vsaj 1000 gld.

Akoravno se priznava, da je pristav Viljem Rohrman spreten in marljiv učitelj, vendar se finančni odsek ni mogel odločiti za to, da bi predlagal, da se mu plača poviša že letos, ko vendar še ni dve leti nastavljen definitivno. Gledé njegove prošnje, da se mu vštejejo dosedanja službena leta v pokojnino, pa je sodil finančni odsek, da je prošnja sedaj še prezgodnja in da je mogoče, da se mu pozneje, kadar bode služil 30 ali 40 let, vštejejo tudi prejšnja službena leta, ko je bil nastavljen še provizorično, da pa danes ni čas zato, da bi se o tem vprašanji odločevali.

Gledé petletnice v znesku 50 gld. omenjam, da slušbuje Rohrman že 9. ali 10. leto in da bi že koncem letošnjega leta imel dobiti drugo petletnico, ako bi se mu vstela vsa leta, katera slušbuje, kot definitivna.

Čast mi je torej predlagati v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnji Viljema Rohrmana, pristava deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za vštetje službenih let v pokojnino in za podelitev prve petletnice, se ne ustreza.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Višnikar:

Za plačo pristavu proračunava se torej 900 gld. in za plačo 3. učitelja 700 gld., tako, da vse plače znašajo 2800 gld. Osobne doklade znašajo 680 gld., nagrade 100 gld. in ustanove 100 gld.

Pri teh točkah nimam ničesar omenjati.

Za izlete učencev nasvetuje deželni odbor, kar tudi vodstvo zahteva 250 gld., finančni odsek je pa znižal to svoto na 150 gld. in sicer zaradi tega, ker je v prošnji navedeno, da se prosi za 250 gld. posebno z ozirom na rastavo, katera bi se imela leta 1894. vršiti v Ljubljani. Ker pa te razstave letos ne bode, znižal se je ta znesek na 150 gld.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Šuklje ima besedo.

Poslanec Šuklje:

Obžalujem, da me ni bilo v dotični seji finančnega odseka, sicer bi bil ugovarjal znižanju tega kredita od 250 gld. na 150 gld. in zakaj gospoda moja? Star običaj je na Grmski šoli, da učenci tega zavoda napravljajo vsako drugo leto kak večji izlet ali na kak drugi kmetijski zavod, ali pa h kakemu večjemu posestniku, ogledat si tam dotično uzorno posestvo. Zlasti izleti na kmetijske zavode, mislim so popolnoma utemeljeni in prav koristni učnemu smotru, koristni za učence in za učitelje. Koristno je za učence, če vidijo drug tak zavod, koristno pa tudi za učitelje in vodjo, da se uverijo, ali je to ali ono na onem zavodu bolje in lepše urejeno nego na lastnem. Mislim torej, da imajo ekskurzi prav dober namen, hvalevreden smoter. Vprašam Vas pa, gospoda moja, kako pa bode vodstvu za 150 gld. mogoče napraviti z učenci tak izlet n. pr. v Maribor ali na hrvatsko šolo v Križevcih ali v Gorico? To absolutno ne gre, tak ekskurs se ne da prirediti za 150 gld. in če hočete znižati dotični kredit od 250 gld. na 150 gld., potem je pametneje, da se popolnoma izbriše, ali pa dovolimo tako svoto, da bode učencem, ki so štipendisti — kajti plačujoči gojenci potujejo ob svojih troških — mogli v spremstvu učiteljev napraviti tak ekskurs in zaradi tega usojam si staviti nasvet, da se restituira številka deželnega odbora, ki je postala že nekako zgodovinska ter dovoli za izlete učencev ne 150 gld., temveč 250 gld.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Šukljeta, da izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati. Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

Toplo podpiram predlog gospoda predgovornika, naj se ustavi za izlete učencev na Grmski šoli zopet svoto, katero je predlagal deželni odbor, namreč 250 gld. Lansko leto je bilo dovoljenih v ta namen samo 50 gld., predlanskem pa 250 gld. in takrat porabilo se je za izlet učencev z učitelji v Maribor 236 gld., kakor je to povedano v poročilu Grmske šole za leto 1891/2. Ako skrbimo dotični kredit na 150 gld., potem ni mogoče, da bi se priredil tak izlet, kar bi bilo šoli v veliko škodo in torej priporočam, da visoki zbor ostane pri znesku 250 gld., kakor ga priporoča deželni odbor.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Ne bodem se protivil, ako ostane za izlete učencev proračunjenih 250 gld., samo toliko bi prosil, da bi se od strani deželnega

odbora vplivalo, da se taki izleti res napravijo v kraje, kjer se učenci kaj naučé, bodisi torej na jednake zavode ali na kako uzorno kmetijstvo, da bi pa ne bilo zopet čitati v letnem poročilu, kakor je v lanskem na strani 12., da so učenci napravili izlet v Postojnsko jamo. (Veselost — Heiterkeit.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Višnikar:

Predloga gospoda poslanca Šukljeta v imenu finančnega odseka ne morem podpirati in le omenjam, da iz spisov ni bilo razvidno drugega, nego da se namerava, da učenci obiščejo razstavo v Ljubljani. Finančni odsek torej ni imel nobene podlage, nasvetovati višje svote. Proti koristi takih izletov ne bodem ugovarjal ničesar.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Šuklje nasvetuje višjo svoto, da se mesto 150 gld., kakor predlaga finančni odsek, za izlete učencev na Grmski šoli ustavi v proračun 250 gld. Ker ta predlog sega dalje nego predlog finančnega odseka, prosim najprej glasovati o njem.

Der Antrag des Herrn Abgeordneten Šuklje geht auf Erhöhung des Credits für die Schülerexcursionen von 150 fl. auf 250 fl.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Prosim sedaj glasovati o predlogu finančnega odseka, da se dovoli v ta namen 150 gld.

Gospodje, ki pritrdé temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet.

Poročevalec Višnikar:

Režijski troški so proračunjeni na 470 gld. kakor prejšnje leto.

Za razne troške se proračunava 200 gld. povprečno prejšnjim letom.

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil gospod poslanec Lenarčič.

Poslanec Lenarčič:

Oglasil sem se k točki „Razni troški“, ki so preliminirani na 200 gld., ker mislim, da spada med te troške tudi tisek letnega poročila in bi si gledé tega usodil nasvetovati neko spremembo. V lanskem

letnem poročilu je sicer gospodarstvo v obče omejeno in tudi o posameznih pridelkih je nekoliko govora, zaman pa se išče v tem poročilu po številkah. Mislim pa, da bi bilo dobro, ako bi se v prihodnje dotično poročilo sestavljalo tako, da bi bilo natančno razvidno, kako se je vršilo gospodarstvo. Ker sem že prej nasvetoval, da naj deželni odbor vodstvu Grmske šole dá navodilo, kako mu je ravnati, mislim, da bode vodstvu s tem lahko omogočeno, priti nam s podrobnim poročilom. V poročilih drugih takih šol nahajamo v njih navedene vse panoge kmetijstva in vse, kar se tiče gospodarstva, je z natančnimi številkami zaznamenovano, kakor n. pr. v poročilu gospodarske šole v Križevcih, katero imam tukaj. Če bode tudi letno poročilo našega zavoda tako vrejeno, potem mislim, da si bode šola pridobila zaupanje pri ljudstvu. V tem zmislu sem hotel omeniti, naj deželni odbor šolsko vodstvo pouči, da napravi tako poročilo, iz katerega bode vse razvidno, kar se je gledé gospodarstva godilo in podkrepljeno s številkami.

Poročevalec Višnikar:

Tudi jaz le toplo podpiram ta nasvet.

Deželni glavar:

Zagotavljam visoko zbornico, da bode deželni odbor ustregel tej želji.

Ker se proti številki tega naslova ni ugovarjalo, zmatram, da je sprejeta.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Višnikar:

Troški šolske kuhinje so proračunjeni na 2210 gld. (Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Za vzdrževanje in poprave poslopij 150 gld., in sicer 100 gld. za dve kopelji, kateri se mislita postaviti v tako imenovani pasji lopi.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Za zavarovanje poslopij proti ognju vstavljenih je 18 gld., tako, da cela potrebščina pod naslovom IX. znaša 168 gld., kakor lanskega leta.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Troški za učiteljski tečaj so proračunjeni na 380 gld., kakor v prejšnjem letu.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Potrebščina pri gospodarstvu pa je proračunjena in sicer znašajo mezde: opravniku z namestkom za kurjavo vred 380 gld., vrtnarju s kurjavo vred 380 gld., gorniku 180 gld. in vrtnarskemu pomočniku 252 gld., torej skupaj 1192 gld., kakor prejšnje leto.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Davki in doklade so proračunjeni na 230 gld.
(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Režijski troški pa znašajo in sicer za nakup plemenske živine 400 gld.; nakupiti se nameravajo dve plemenski kravi ali telici. Za tekoče gospodarske troške 3000 gld., dočim je potrebščina za leto 1892. znašala 3150 gld. Za hišno, kletno in gospodarsko opravilo 200 gld. in za kurjavo, kakor pri šoli, 200 gld., tako, da režijski troški znašajo skupaj 3800 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Za razne troške se proračunava in sicer za inserate, tiskovine, poštnino itd. 100 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Za vzdrževanje poslopij: 1. za priprave in poprave se nasvetuje 200 gld., in sicer 100 gld. za dve stabilni gorki lehi; in 2. za zavarovanje proti ognju 29 gld., skupaj pod naslovom V. 229 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Za nove nasade, razširjenje vinograda na Trški gori se nasvetuje 200 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Vsa potrebščina šole znaša 8658 gld. in potrebščina gospodarstva 5751 gld.; skupna potrebščina šole in gospodarstva torej 14.309 gld., torej za 627 gld. manj, kakor po proračunu za leto 1893. in za 4514 gld. manj, kakor je znašala dejanska potrebščina za leto 1892.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Pokritje šole se sestavlja: 1. iz državne subvencije v znesku 2400 gld.; 2. iz državne subvencije za učiteljski tečaj 400 gld.; in 3. iz doneska deželno-kulturnega zaklada v znesku 2400 gld. Skupni doneski znašajo torej kakor dosedaj 5200 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Razni dohodki: Šolnina in drugi slučaji in dohodki so proračunjeni na 190 gld., in sicer šolnina na 160 gld. in drugi slučajni dohodki na 30 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Dohodki iz šolske kuhinje so proračunjeni na 2300 gld., leta 1892. je ta prihodek znašal 2798 gld., v prejšnjih letih pa zopet manj, tako, da se je sprejela v finančnem odseku povprečna svota 2300 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Pokritje pri gospodarstvu je proračunjeno in sicer:

I. Dohodki posestev na 4000 gld., kakor za leto 1893.; dejansko znašali so leta 1892. 4891 gld., leta 1891. 4200 gld. in leta 1889. 3150 gld. Tukaj je pričakovati, da bodo dohodki za to leto nekoliko višji, kakor 4000 gld., vendar se je obdržala ta svota,

ker je boljše nekoliko nižje proračunavati, nego da bi kaj primanjalo.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

II. Razni dohodki so nasvetovani z 250 gld.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Pokritje znaša torej pri šoli vsega skupaj 7690 gld., pri gospodarstvu pa 4050 gld., tako, da skupno pokritje šole in gospodarstva znaša 11.740 gld. Skupna potrebščina znaša pa 14.309 gld., tako, da se kaže primanjkljaj v znesku 2569 gld., ki je za 717 gld. manjši, kakor za leto 1893. proračunjen in za 3023 gld. manjši, kakor je znašal dejanski primanjkljaj za leto 1892. Ako k prejšnji svoti 2569 gld., katera je pokriti iz deželnega zaklada, prištejemo še donesek iz deželno-kulturnega zaklada v znesku 2400 gld., razvidimo, da bode po tem proračunu stala šola in gospodarstvo skupaj 4969 gld., ali približno 5000 gld.

Nasvetujem torej v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Proračun deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1894. se odobruje in sicer:

za šolo: s potrebščino v znesku	8558 gld.
s zakladi v znesku	7690 „
torej s primanjkljajem	868 gld.

in za gospodarstvo:

s potrebščino v znesku	5751 gld.
s zakladi v znesku	4050 „
torej s primanjkljajem	1701 gld.
torej s skupnim primanjkljajem pri šoli in gospodarstvu v znesku 2569 gld.“	

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo na daljno točko, to je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu zaklada pri silne delavnice za leto 1892. (k prilogi 17.).

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Zwangsarbeitshauses für das Jahr 1892 (zur Beilage 17.).

Berichterstatler Ludmann:

Hohes Haus! Die Beilage Nr. 17 informiert die geehrten Herren in ausführlicher Weise über den Rechnungsabschluss des Zwangsarbeitshauses. Wie alljährlich,

sind auch diesmal Abweichungen bezüglich der Einnahmen und Ausgaben gegenüber dem Präliminare zu verzeichnen, weil man eben bei diesem Fonds ein ganz genaues Präliminare nicht aufstellen kann. Im ganzen und großen geht aus dem vorgelegten Rechnungsabschlusse hervor, daß derselbe günstig, ja günstiger ist, als das Präliminare, und der Finanzausschuß findet bezüglich der einzelnen Ziffern, zu welchen die Begründung ebenfalls in der Beilage gegeben ist, nichts zu bemerken. Ich stelle demnach im Namen des Finanzausschusses den Antrag:

„Das hohe Haus wolle den Rechnungsabschluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1892 genehmigen sowie die Nachweisung des gesammten Vermögens mit Ende des Jahres 1892 zur Kenntnis nehmen“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Friderika Drenika za zvišanje miloščine njegovemu varovancu Ferdinandu Dreniku.

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Friedrich Drenik um Erhöhung der Gnadengabe für seinen Mündel Ferdinand Drenik.

Berichterstatter Luckmann:

Hohes Haus! Der Vormund des Ferdinand Drenik Friedrich Drenik bittet für sein Mündel um Erhöhung der bisherigen Gnadengabe.

Der Finanzausschuß hat nicht gefunden, diesem Gesuche Folge zu geben und beantragt daher über das vorliegende Gesuch zur Tagesordnung überzugehen.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrde temu predlogu, izvolijo obsedeti.)

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki, to je:

8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Janeza Dražila, bivšega delovodja v deželni prisilni delavnici za zvišanje miloščine.

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Johann Drazil, gewesenen Werkmeisters im Landeszwangsarbeitsause, um Erhöhung der Gnadengabe.

Berichterstatter Luckmann:

Hohes Haus! Johann Drazil, gewesener Werkmeister im Landeszwangsarbeitsause ist seit dem Jahre 1871 im Gnadenwege mit einer Gabe von 120 fl. jährlich theilhaftig worden und bittet nunmehr um Erhöhung dieser Gnadengabe.

Der Finanzausschuß hat keine Gründe gefunden, diesem Gesuche Folge zu geben und beantragt daher hierüber ebenfalls zur Tagesordnung überzugehen.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

9. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1894. (k prilogi 18.).

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Zwangsarbeitsausfandes für das Jahr 1894 (zur Beilage 18.).

Berichterstatter Luckmann:

Hohes Haus! Der Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Zwangsarbeitsausfandes für das Jahr 1894 vorgelegt wird, liegt den geehrten Herren in der Beilage Nr. 18 vor. Der Voranschlag basiert auf einem Zwäglingstand von 320 Mann. Es ist wahrscheinlich, daß er ein höherer sein wird, aber in den letzten Jahren ist dieser Stand zur Grundlage für das Präliminare gemacht worden, weshalb auch diesmal daran festgehalten wird. Der Finanzausschuß findet an dem Voranschlage, wie er gedruckt vorliegt, keine wesentlichen Aenderungen vorzunehmen, mit der einzigen Ausnahme hinsichtlich der Remunerationen und Aushilfen. Da beantragt der Finanzausschuß statt 300 fl., wieder den Betrag von 400 fl. einzustellen. Dieser Betrag ist vom Finanzausschuße mit Rücksicht auf die große Anzahl von Aufseheren und Beamten eingestellt worden. Im übrigen beantragt der Finanzausschuß die unveränderte Annahme des Voranschlages, wie er vorliegt, und ich werde mir daher erlauben, nur die Hauptposten nach den einzelnen Capiteln vorzutragen.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Erfordernis.

Capitel I. Gehalte, Quinquenal- und Activitätszulagen	4.651 fl. — fr.
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel II. Emolumente	434 fl. — fr.
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel III. Bestallungen	536 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel IV. Lohnungen und Zulagen der Aufseher	14.895 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel V. Remunerationen und Aushilfen statt 300 fl., wie es in der Beilage gedruckt steht	400 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel VI. Kirchenerfordernisse	100 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel VII. Erfordernisse für Montur und Armatur	1.500 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel VIII. Amts-Kanzlei und Unterrichtserfordernisse	240 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel IX. Fabrikserfordernisse	23.560 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel X. Erhaltung der Gebäude	922 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel XI. Steuern und Gaben	17 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel XII. Regiekosten	37.959 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel XIII. Pensionen und Erziehungsbeiträge	350 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
(Capitel XIV. Provisionen	1.543 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel XV. Gnadengaben	930 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel XVI. Verschiedene Ausgaben	770 " — "
Die Gesamtsumme aller Ausgaben beträgt daher nach diesen Beschlüssen des hohen Hauses	88.809 fl. — fr.
(Obvelja. — Angenommen.)	

Bedeckung.

Capitel I. Interessen	86 fl. — fr.
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel II. Ertrag der Fabrik- anstalt und Verdienste der Zwangs- linge	44.000 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel III. Verpflegs-, Heil- und Leichenkostenvergütungen	41.112 fl. — fr.
(Obvelja. — Angenommen.)	
Capitel IV. Verschiedene Ein- nahmen	4.000 " — "
(Obvelja. — Angenommen.)	
Die Gesamtbedeckung beträgt	
daher	89.198 fl. — fr.
und es ergibt sich im Vergleiche mit dem Gesamtterfordernisse pr.	88.809 " — "
ein Ueberschuß pr.	389 fl. — fr.
(Obvelja. — Angenommen.)	

Demnach stelle ich im Namen des Finanzausschusses folgenden Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Der Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds pro 1894 wird mit dem Gesamtterfordernisse pr. 88.809 fl., mit der Gesamtbedeckung pr. 89.198 fl., daher mit dem Ueberschusse pr. 389 fl. genehmiget.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrdé temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki dnevnega reda, to je:

10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učitelja Maksa Ivanetiča za dovolitev 1. in 2. starostne doklade.

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des Lehrers Max Ivanetič um Bewilligung der 1. und 2. Dienstalterszulage.

Poročevalec Klun:

Učitelj Maks Ivanetič v Dobovci pošilja že leto za letom prošnjo do visokega zbora, naj mu vsteje leta, katere je služboval v Bosni in Hercegovini v službena leta in dovoli 1. starostno doklado počenski

od 21. maja 1887, sedaj pa še prosi, naj se mu dovoli tudi II. starostna doklada od 21. maja l. 1892. naprej in izplača doplačilo v znesku 326 gld. 66 kr. Ker pa priznavanje starostnih doklad ne spada v kompetenco deželnega zbora, ampak deželnega šolskega sveta, oziroma v drugi inštanci učnega ministerstva in po pritožbi pred upravno sodišče, odklonil je visoki deželni zbor lani tako prošnjo in finančni odsek tudi letos ne more predlagati drugega, kakor:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja se prosilcu vrača z opombo, da reč ne spada v kompetenco deželnega zbora, ampak deželnega šolskega sveta, oziroma v drugi instanci c. kr. učnega ministerstva.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

11. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji vpokojenega učitelja Franc Pavlina za zvišanje pokojnine.

11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über das Gesuch des pensionirten Lehrers Franz Pavlin um Pensionserhöhung.

Poročevalce Klun:

Učitelj Francšek Pavlin v Ljubljani prosi, da se mu milostnim potom poviša pokojnina. Učitelj Pavlin je bil jako marljiv, ali zbolel je — mislim vsled mrtvouda — in moral je biti vsaj začasno umirovljen. Njegova pokojnina znaša 240 gld., vendar pa je razvidno, da s tem zneskom bolehen človek, ki potrebuje več postrežbe, ne more izhajati. Ta učitelj sedaj prosi za zvišanje pokojnine, da bi mu poleg bolezni ne bilo treba trpeti še pomanjkanja.

Finančni odsek je sodil, da bi bilo povišanje njegovih letnih dohodkov gotovo opravičeno, ne more pa nasvetovati povišanja pokojnine same, ampak priporoča, naj se učitelju Pavlinu poleg pokojnine dovoli še miloščina letnih 120 gld., tako, da bi vsega skupaj dobival 360 gld. na leto, ali 30 gld. na mesec, s čemer bi mogel lažje izhajati.

Miloščina bi se imela dovoliti seveda le za čas bolezni, za sedaj za tri leta, sicer pa bi se prosilec, ako bi bilo treba, pozneje po preteku treh let moral zopet obrniti do visokega deželnega zbora.

Predlog finančnega odseka se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Učitelju Francšku Pavlinu se dovoljuje poleg pokojnine letnih 240 gld. še miloščina letnih 120 gld.

iz učiteljskega pokojninskega zaklada za tri leta pričenši s 1. januarijem 1894.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki, to je:

12. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učiteljev II. in III. plačilnega razreda v Ljubljani za zvišanje stanarine.

12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der Lehrer der II. und III. Gehaltskategorie in Laibach um Erhöhung des Quartiergeldes.

Poročevalce Klun:

Učitelji II. in III. plačilnega razreda v Ljubljani poslali so visokemu zboru prošnjo za povišanje stanarine od 80 gld. na 100 gld., kar bi za osem takih učiteljev, ki jih imamo v Ljubljani, znašalo samo 160 gld. Ravno tako prošnjo izročili so bili omenjeni učitelji že preteklega leta, ko so prosili tudi za povišanje plač, ali takrat je visoki zbor po nasvetu finančnega odseka sicer učiteljem III. plačilne vrste dovolil osobne doklade letnih 100 gld., vendar je pa dostavil, da gledé njih stanarin ostane pri starem znesku letnih 80 gld., kakor velevala postava. Tudi letos finančni odsek ni imel posebnih razlogov, da bi bil mogel ustreči želji prosilcev. Učiteljem III. plačilne vrste — učitelji II. vrste imajo tako 100 gld. — je postavno določena stanarina z 80 gld. Ako bi se jim hotela zvišati, moglo bi se to zgoditi le potom zvišanja osobne doklade, ali potem bi učitelji III. plačilne vrste dobivali za 20 gld. večjo osebno doklado, kakor sovrstniki njihovi II. plačilne vrste. Tudi draginskih doklad bi se jim ne moglo dovoliti, ker bi se potem zanje takoj oglasili tudi drugi učitelji, kakor n. pr. učitelji Postojnskega okraja, ki so že večkrat prosili za take draginske priklade. Zato je sodil finančni odsek, da naj se ostane pri postavni določbi toliko časa, da se ne bode uredila nova razvrstitev učiteljskih plačilnih razredov, pri katerem se bodo itak ljubljanski učitelji III. plačilnega razreda postavili v II. razred. S tem se bode samo po sebi ustreglo njihovi prošnji.

Predlog finančnega odseka se torej glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnji učiteljev II. in III. plačilne vrste v Ljubljani za povišanje stanarine od 80 gld. na 100 gld. se ne ustreza.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

13. Ustno poročilo finančnega odseka o nasvetu deželnega šolskega sveta, glede dovoljenja osebnih doklad učiteljem na ljudski šoli v Toplicah-Zagorji.

13. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Antrag des Landeslehrathes, betreffend die Bewilligung von Personalauslagen an das Lehrpersonal an der Volksschule zu Töplitz-Zagor.

Poročevalce Klun:

Visoki zbor! Učitelja Plhak in Čerin v Toplicah-Zagorji poslala sta potem deželnega šolskega sveta visokemu deželnemu zboru prošnjo, da bi se šola v Toplicah-Zagorji uvrstila v I. razred in da bi se potem tudi povišale plače dotičnih učiteljev, to pa zato, ker jima je premogokopna družba ustavila osobni dokladi, ki sta znašali za prvega letnih 150 gld., za drugega pa 100 gld. Šola v Toplicah-Zagorji je bila namreč ustanovljena od premogokopne družbe, ki je za to šolo dala ne samo potrebnega poslopja, ampak skrbela tudi za učila in plače učiteljev, katerim je poleg navadne plače ljudskih učiteljev plačevala še posebne doklade, namreč prvemu učitelju letnih 150 gld., drugemu in tretjemu po 100 gld., četrtemu pa 60 gld. Leta 1874. prevzela je to šolo deželna uprava in jo uvrstila med navadne ljudske šole ter prevzela plačevanje učiteljev na normalno-šolski zaklad. Takrat se je naredila s premogokopno družbo pogodba, po kateri se je družba zavezala, da bo prispevala skozi 10 let, to je do leta 1884. še nekatere doneske in prepustila šoli dotična stanovanja in potrebne prostore, ali glede osebnih doklad učiteljev ni bilo v pogodbi čisto nič omenjenega. Te doklade so torej zmiraj še ostale na računu premogokopne družbe. Ko je šola prišla v deželno upravo, razpisane so bile dotične učiteljske službe s pristavkom, da bodo učitelji od premogokopne družbe dobivali tudi osobne doklade. Dotični učitelji so bili s tem dostavkom pravokrepno tudi nastavljeni in osobne doklade so jim bile v dekretih priznane.

Med tem časom so se premenile razmere glede tretjega in četrtega učitelja; bila sta namreč prestavljena in s tem sta odpadli za nju osobni dokladi; ali prvi in drugi učitelj sta ostala in dobivala prej ko slej omenjeni dokladi. Leta 1891. pa jima je premogokopna družba ustavila osobni dokladi, češ, da po nobenem pismu ni zavezana, jih plačevati. Govorilo se je namreč med učitelji, da je

premogokopna družba pravno zavezana, plačevati osobne doklade; družba pa je rekla: „da bodeste videli, da nas k temu nikdo siliti ne more, ustavimo vam osobne doklade koncem leta 1891“.

Učitelja Plhak in Čerin ostala sta torej leta 1892. in 1893. brez te doklade, katera jima pa, kakor sem že omenjal, vsled dekretov postavno pripada. Vsled tega sta si hotela s tem pomagati, da sta prosila visoki deželni zbor, naj se šola v Toplicah-Zagorji povzdigne v I. razred, ker bi potem njihove plače tako narastle, da bi bile slične prejšnjim plačam z osobno doklado vred. Pomisliti pa je treba, da bi dotična učitelja, ako bi se ustreglo njih prošnji, pridobila še nekaj drugega; ako gresla namreč v pokoj, kar se utegne kmalo zgoditi, ker oba že služita skoraj po 40 let, zvišala bi se jima pokojnina, v katero bi se njima pa osobna doklada seveda ne vštevala; ali razun tega dobivali bi tudi nasledniki njihovi višjo plačo, kar bi povzročilo veliko povišanje stroškov normalno-šolskega zaklada. Okrajni šolski svet Litijski priporoča sicer, da naj se prošnji utreže, češ, da je bil on že pri prvi obravnavi glede razvrstitve šol postavil šolo v Toplicah-Zagorji v prvi razred; ali deželni šolski svet je sodil, da bi iz prej omenjenih razlogov ne bilo primerno, priznava pa, da učiteljema postavno pripadata osobni dokladi, ki naj se njima priznata iz normalno-šolskega zaklada.

Tudi finančni odsek je sodil, da se jima osobni dokladi ne moreta odreči, da pa ni stvar finančnega odseka ali visokega zbora, preiskavati, ali ni premogokopna družba morda venderle zavezana, plačevati teh doklad, vender pa priporoča deželnemu odboru, da naj on to stvar temeljito pretresa in, ako vidi, da je premogokopna družba res zavezana, plačevati dotične osobne doklade, od družbe zahteva povrnitev stroškov, katere zdaj prevzamemo na normalno-šolski zaklad.

V pogodbi so namreč vse družbine dolžnosti, katere z omenjeno šolo prevzame deželna uprava, taksativno našteje, le o teh osebnih dokladah ni ničesar omenjenega.

Nasvet, katerega priporoča finančni odsek, se torej glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja učiteljev Plhaka in Čerina v Toplicah-Zagorji, da bi se prva učiteljska služba uvrstila v prvi in druga v drugi plačilni razred, se odklanja, pač pa se dovoljuje omenjenima učiteljema za čas službovanja pričeni z letom 1892. v pokojnino ne vštevna osebna doklada iz normalno-šolskega zaklada, in sicer nadučitelju Juliju Plhaku letnih 150 gld., učitelju Josipu Čerinu pa letnih 100 gld.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k daljni točki dnevnega reda, to je:

14. Priloga 34. Poročilo finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1894. (k prilogi 24.) in o prošnji šolskih sester de Notre Dame v Trnovem za nagrado.

14. Beilage 34. Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Normalshulfondes für das Jahr 1894 (zur Beilage 24) und über die Petition der Schulschwestern de Notre Dame in Trnegg um eine Remuneration.

Poročevalec Klun:

Poročilo finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1894. imajo že gospodje par dni v rokah; torej mislim, da mi ni treba še posebej govoriti o posameznih točkah, ki so v dotičnem poročilu samem zadostno utemeljene.

Poročal bi torej le še o neki prošnji, katera je v zvezi s tem poročilom in na katero se je tudi finančni odsek oziral, namreč o prošnji ubogih šolskih sestrâ de Notre Dame v Trnovem na Notranjskem za stalno letno nagrado učiteljicam na štirirazredni šoli s pravico javnosti.

Ta prošnja je bila odposlana deželnemu šolskemu svetu po okrajnem šolskem svetu v Postojni. Okrajni šolski svet pravi, da so vspehi izvrstni, da ima šola posebno tudi še to dobroto, da so dečki ločeni od deklic in se vsled tega morejo pri dečkih doseči večji uspehi. Deželni šolski svet je poslal to prošnjo deželnemu odboru ter mu predlagal, naj se dekliški šoli v Trnovem dovoli letna nagrada, kakor se dovoljuje za šolo v sirotišči v Repnjah in za šolo ubogih šolskih sester v Šmihelu pri Novem Mestu. Deželni odbor je temu predlogu že pritrdil in letos stavlja tudi finančni odsek predlog, po katerem naj se ubogim šolskim sestram v Trnovem dovoli letna dotacija v znesku 600 gld.

Predlog, katerega stavljam v imenu finančnega odseka, se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Za štirirazredno dekliško šolo v Trnovem pri Bistrici se dovoljuje tamošnjim ubogim šolskim sestram stalna nagrada letnih 600 gld., pričenši s 1. januvarijem 1894.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Klun:

V splošni razpravi o proračunu normalno-šolskega zaklada nimam poročilu finančnega odseka ničesar dostavljati, utemeljeval bi le še odpis, katerega je finančni odsek storil pri 70 začasnih učiteljih, namesto pri 50, kakor jih je bil postavil v proračun deželni odbor po nasvetu deželnega šolskega sveta.

Preteklo leto bilo je po izkazu deželnega šolskega sveta takih učiteljev 65, od katerih smo jih bili za leto 1893. odpisali 60 zaradi prihrankov pri učiteljskih plačah; letos je po izkazu deželnega šolskega sveta začasnih učiteljev 85; zato mislim, da je opravičeno, ako od teh 85 učiteljev odštujemo njih 70, od katerih se ima odšteti prihranek letnih 90 gld. od vsakega.

To je torej razlog, zakaj se je dotični prihranek odpisal od 70 začasnih učiteljev, ne pa samo od 50, in mislim, da se bode s celotnim zneskom za ostalih 15 učiteljev prav lahko izhajalo do takrat, ko postanejo nekateri definitivni, ker se namesto njih zopet nastavijo drugi provizorični učitelji.

Predlogi finančnega odseka se glasé:

Slavni deželni zbor naj sklene:

„1. Proračun normalno-šolskega zaklada za 1. 1894. s potrebsčino 344.309 gld. s pokritjem 29.301 „
in s primankljajem 315.008 gld. se potrjuje.“

2. V pokritje tega primankljeja se bode leta 1894. pobirala 10% priklada na celo predpisano svoto vseh direktnih davkov, torej zlasti od rednega davka z vsemi državnimi prikladami vred pri zemljiškem davku, pri hišni najemarini in hišno-razrednem davku, pri pridobninskem in dohodninskem davku po vsej deželi.

Nedostatek v znesku 162.350 gld., kateri se potem še pokaže, naj se pokrije iz deželnega zaklada.

3. Deželnemu odboru se naroča, da sklepu pod točko 2. pridobi Najvišje potrjenje.

4. V rubriki III. „Potrebsčina“ se dovoljuje c. kr. deželnemu šolskemu svetu revirement po dogovoru z deželnim odborom.

5. Potrebsčine normalno-šolskega zaklada za 1. 1893., katere bi utegnile vsled veljavnih naredeb deželnega šolskega sveta dogovorno z deželnim odborom nastati, pa bi presegale proračun, so pokriti iz blagajničnih preostankov leta 1893.

1. Der Vorschlag des Normalshulfondes für das Jahr 1894 mit dem Erfordernisse von 344.309 fl. der Bedeckung von 29.301 „
und mit einem Abgange von 315.008 fl. wird genehmiget.

2. Zur Deckung dieses Abganges wird für das Jahr 1894 eine 10% Umlage auf die volle Vorschreibung aller directen Steuern, somit insbesondere der Grund-, Hauszins- und Hausclassensteuer, der Erwerb- und Einkommensteuer vom Ordinarium sammt allen Staatszu-

schlagen im ganzen Lande eingehoben. Der weiterhin sich ergebende Abgang von 162.350 fl. ist aus dem Landesfonde zu decken.

3. Der Landesausschuß wird beauftragt, dem Beschlusse ad 2 die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

4. In der Rubrik III des Erfordernisses wird dem k. k. Landeschulrathe im Einvernehmen mit dem Landesausschuße das Revirement bewilliget.

5. Fünf Mehrauslagen, welche dem Normalschul-fonde für das Jahr 1893 infolge rechtskräftiger Anordnungen des Landeschulrathes im Einvernehmen mit dem Landesausschuße etwa erwachsen würden, sollen aus dem Cassareste pro 1893 gedeckt werden."

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Tavčar:

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1894. napravlja tisti brezupni utis, kakor so ga napravljali predniki njegovi in kakor ga bodo in morda še v večji meri napravljali njegovi nasledniki. Troški za naše ljudsko šolstvo rastejo od leta do leta, in obeta se nam v letošnjem proračunu, da bodo za leto 1894. okroglo za 15.000 gld. višji, nego so bili proračunjeni za leto 1893. Če obračun svoj pogled v prihodnost, in računam od leta do leta, potem si skoraj ne upam misliti, kam bode dežela prišla, kak bode konec. Zares, že sedaj dežela Kranjska preliiva svojo srčno kri za ljudsko šolo, in le bati se je, da jej ta kri prej odteče, nego bode ljudsko šolstvo naše prispelo do svojega vrhunca. Ne trdim tega, ker sem morda sovražnik ljudskega šolstva; nasprotno, če je kak smoter, za katerega mora dežela biti pripravljena, vse žrtvovati, je to gotovo razvoj in napredek narodnega ljudskega šolstva. Ljudsko šolstvo je velikega pomena ne samo za posamezne dežele, ampak za skupno državo. Opozorjam Vas le na Prusijo, kjer na vso moč hvallijo ljudskega učitelja in mu pojejo slavo, češ, da je on uzrok, da so leta 1866. pruske armade tako neusmiljeno preteple nesrečno Avstrijo, in leta 1870. skorej popolnoma uničile ubogo Francijo. Istina je torej, da je napredek ljudskega šolstva nekaj, kar ne tirjajo samo koristi posameznih dežel, ampak v prvi vrsti korist cele države. Sedaj pa, gospoda slavna, pogledajte, koliko država, tista država, ki na leto tisoče in tisoče troši za kanone in druge smrtonosno orožje, polaga na žrtvenik ljudskega šolstva v tej kronovini. Gospoda moja, komaj nekaj čez 2000 gld. na leto, s čemer se lahko prepričate, če pogledate v proračun, kjer se bere državni donesek — Staatszuschuss 2172 fl.! Ta država, katere zastopnik se je še pred kratkim tako živahno potegoval za hrošče in njihov po-končevanje, ta država torej daje za naše ljudsko šolstvo komaj toliko, kolikor stane vsako leto po-končevanje hroščev v tej kronovini! Država se

je polastila načela, da naj posamezne kronovine same skrbе za ljudsko šolstvo, nje pa ta stvar čisto nič ne briga. To načelo se mi zdi seveda napačno, kakor so napačna mnoga načela, ki vladajo v Avstriji. Pri takih razmerah se mi ne vidi čudno, da se je gospod poročevalec finančnega odseka našega z neko slastjo oklenil tistih ubogih začasnih učiteljev, in da s slastjo konstatuje v svojem poročilu, da se je deželni odbor zmotil, če misli, da bomo prihranili pri normalno-šolskemu zakladu 50 × 90 gld., temveč da znaša ta prihranek 70 × 90 gld. Dokazal nam je namreč, da ni samo 50 temveč da je 70 začasnih učiteljev, pri katerih se bode dalo prihraniti po 90 gld., torej 70 × 90 gld. (Veslost v središču — Heiterfeit im Centrum.) Kakor vidite, gospoda slavna, so tičasni učitelji, o katerih sploh ne vem, kako morejo živeti, in sem prepričan, da je vsak cerkovnik na deželi bolje situiran, kakor ti ubogi reveži, zares prava sreča za naš slavn finančni odsek, (Veslost v središču. — Heiterfeit im Centrum) kajti če bi njih ne bilo, potem bi finančni odsek prav nič prihraniti ne mogel in prav nič odstriči pri proračunu normalno-šolskega zaklada! Jaz mislim, častita gospoda, da je to jako značilno, če se mora s takimi faktorji računati pri normalno-šolskem zakladu, in gotovo se sme trditi, da stvar tako ne bode mogla naprej teči, in da bode morala posebno država, za katero je ljudsko šolstvo največjega pomena, priskočiti posameznim kronovinam, da ne bode prišlo do krize. Ali pa, gospoda moja, inamo morda še nek pripomoček, katerega je gospod poročevalec v svojem poročilu z neko deviško sramožljivostjo in samo z lahnim migljajem od strani obelodanil in v pretres položil visoki zbornici. (Veslost v središču. — Heiterfeit im Centrum) To poročilo, gospoda moja, je uzrok, da Vas trudim v tem poznem času. V tem poročilu namreč čitam nasledne besede, katere človeku nehoté v oči silijo: „Če bode potrebščina normalno-šolskega zaklada leto za letom tako silno naraščala, bomo demo želeli“ -- to ni samo gospod kanonik Klun (Poročevalec Klun: — Berichtstatter Klun: „Cela dežela!“) ali vsaj finančni odsek (Smeh v središču. — Gelächter im Centrum.) — da bi dobili sploh dosti od redovnikov oskrbovanih šol, ki niso nič slabše od drugih, pač pa mnogo ceneje.“

Navada je, častiti gospodje poslanci, da poročilo dotičnega gospoda poročevalca daje nekaj odsev o mnenji, koje je kazala večina v odseku in jaz torej mislim, da tudi v tem slučaju navedene besede niso odmev posameznega prepričanja gospoda poročevalca, temveč da so te besede prava podoba tistega mišljenja in tistih nazorov, do katerih se je v teh koalicijskih časih spokorila večina finančnega odseka. (Smeh v središču. — Gelächter im Centrum.) Če je šlo tudi v tem slučaju po tem parlamentarnem načelu, moral bi meniti, da je slavn naš finančni odsek, ko je ukazal svojemu poročevalcu, da zapiše te klasične besede, prepričan bil, da bi bilo najbolje, ako bi se v naši deželi povsodi in v vsaki vasi sezidali samostani in bi se njim izročilo ljudsko šolstvo. Jaz, gospoda moja

— slavní finančni odsek in prečastiti gospod kanonik Klun naj mi oprostita — upam si dvomiti na tem, da bi bile te samostanske šole res cenejše, nego so današnje naše šole, kajti znano je, da v samostanih mnihí tudi ne žive samo od kobilic, kakor sv. Janez, ko je bil šel v puščavo, (*Živahna veselost v središči. — Lebhaftes Heiterkeit im Centrum.*) Menim torej, da to poročilo ni brez pomena, temveč da se tu hoče vpeljati neko načelo, nek princip, ki ne bi bil koristen za našo deželo. Naravnost žaljivo pa je za kranjsko učiteljstvo, če nastopi poročevalec finančnega odseka, ter splošno trdi, da samostanske šole niso slabейše, in vsaj ceneje od današnjih. Jaz mislim, da je to obsodba, ki ni pravična, in akoravno priznavam, da so samostanske šole koristne za ta ali oni kraj, vender mislim, da bi bile za celo kronovino take jednostranske šole slabe. Na tem stališči bi moral stati vsak prijatelj ljudskega šolstva, in če je še toliko koalicijskega mišljenja v njem! Radoveden sem le, kaj bo k temu poročilu rekel voditelj liberalne nemške manjšine v tej zbornici. Vem, da sta sedaj gospod kanonik Klun in Njega ekscelencija gospod baron Schwegel s težko koalicijsko verigo priklenjena drug na drugega. Kaki bodo nasledki te zveze, ne vem. Če pa logično mislim, mogoče je, da bomo prihodnje leto doživeli, da bodeta gospoda kanonik Klun in ekscelencija baron Schwegel skupno predlagala, da naj se radikalno spremeni naše ljudsko šolstvo, in da postanejo učitelji, kar so nekdanj že bili, farovski hlapci, ki bodo imeli opravljati orglarijo in mimogrede tudi ljudsko šolstvo. Taka šola bi pa bila še cenejša kakor samostanska, in jaz jo prepuščam v preudarek našemu slavnemu finančnemu odseku.

Ker sem že pri narodnem šolstvu, moram še nekaj besed spregovoriti o neki drugi jako žalostni in za našo kronovino nesrečni zadevi. Država, gospoda moja, kakor sem že omenil, skorej ničesar ne stori za ljudsko šolstvo. Na drugi strani pa ima šolstvo v drugih, kakor tudi v naši kronovini, popolnoma v svojej oblasti. To je gotovo in temu ni čuda, vsaj soglavni šolski nadzorniki, okrajni glavarji, kajti tisti, ki so po imenu nadzorniki, storé vse, kar zahtevajo okrajni glavarji. Načelnik šolstvu pa je deželni predsednik, ta čas gospod baron Hein. Ta je prav za prav glava našega šolstva in stori ž njim, kar hoče.

Važno za ljudsko šolstvo je vprašanje, kako naj se vzgajajo učitelji. V ta namen imamo v Ljubljani pripravnico, in mislim, da je jako čudno, če moram na tem mestu konstatovati, da je to skorej popolnoma čisti nemški zavod. Med tem, ko imamo v Kopru in Gorici skorej popolnoma slovenski pripravnici, poučujejo se na naši pripravnici v slovenskem jeziku samo nekateri predmeti, namreč: veronauk, slovenščina — ki se končno v nemškem jeziku ne more poučevati, — in naravoslovje. To so torej trije predmeti, kateri se na možkem oddelku poučujejo v slovenskem jeziku. Kaj pa šele na ženskem oddelku? Tu se vidi, kako se bagatelizuje od strani slavne vlade ono, kar želi narod. Na ženskem oddelku poučujeta se v

slovenskem jeziku samo dva predmeta, veronauk in slovenščina; naravoslovje pa se poučuje v nemškem jeziku. In zakaj? Gospoda moja, to mora vsakdo priznati, da, če je danes potreba, da se na možkem oddelku pripravnice toliko in toliko predmetov poučuje v slovenskem jeziku, da je že ob roki dano, da se vsaj toliko predmetov poučuje v slovenskem jeziku tudi na ženskem oddelku. Pa Bog ne daj! Naravoslovja morajo se gojenke učiti nemški, in to zagradelj, ker imamo na tem oddelku učitelja, ki ni zmožen slovenskega jezika. Zaradi tega mora trpeti zavod, samo da se učitelju ne godi krivica, in zaradi tega morajo učenke poslušati naravoslovje v nemškem jeziku. Meni se vidi to nekaj nezaslišanega, da bi korist cele dežele manj veljala, nego korist posameznega učitelja, nekaj, kar nikjer drugodi ne bi bilo mogoče, kakor v naši deželi, kjer bolehamo na bolezni, da se vedno globoko priklanjamo pred visoko vlado in njenim zastopnikom. Imenujejo se za naše učitelje, dasiravno je ta zavod v sredini dežele, v kateri v ogromni večini prebiva slovenski narod, učitelji, ki niti besedice ne znajo slovenski. Opozarjam Vas le na jeden klasičen slučaj, ko se je nastavlil učitelj za petje. Vsak človek bi bil menil, da naša slavna ali visoka vlada ne bode imela nič proti temu, če se gojenci in gojenke na našem učiteljski, kjer se ne vzgajajo za nemško opero, uče petja v slovenskem jeziku. Ali pri nas se petje poučuje v nemščini, in tudi za to stroko moral se je izbrati učitelj, ki niti besedice ne zna slovenski. To imenovanje je bilo pač prava šala s slovenskim narodom, toliko očitnejša, ker je bilo med kompetenti tudi nekaj sposobnih rojakov naših, katerih pa seveda niso hoteli imenovati, ker ima v naši kronovini nedomačin vedno prednost, posebno če dokaže, da ne zna slovenski in da je strogo nemškega mišljenja. To je načelo naše slavne vlade in načelo njenega zastopnika, ki si misli „sic volo, sic jubeo ego liber baro de Hein.“ In tako je postopala vlada tudi pri drugih prilikah. Imenujejo se ljudje, ki samo nemški govore, in s tem podajajo vladi garancijo, da ni nevarnosti, da bi se mogel zavod posloveniti, kakor je potreba in kakor se spodobi za slovensko deželo. Kolikokrat smo že sklepali resolucije, in koliko je moral naš deželni odbor beračiti okolu vlade, da bi se naša pripravnica vsaj toliko poslovenila, da bi bila taka, kakor pripravnici v Kopru in v Gorici; ali vsa tlaka je bila brezuspešna, in vselej je ministerstvo kratko in lakonično odgovorilo: „mi nimamo poudara, spremeniti učnega načrta niti toliko, da bi se za naravoslovje vpeljal slovenski učni jezik“. Seveda, iz tega bi nastala nevarnost za nemškega profesorja, katerega bi pa končno lahko tudi drugod nastavili in ne ravno v beli Ljubljani.

Da bi ta stvar ne zaspala, in ker mislim, da je najugodnejši ravno sedanjí čas koalicijske in koalicijskega deželnega predsednika, ki bode prej ko ne strogo pazil na to, da bode vsak javni funkcionar v naši kronovini umel oba deželna jezika, menim, da bode koristno, če se našemu deželnemu odboru zopet da naloga, naj dogovori z vlado, da

se nemški učni jezik iz naše pripravnice odpravi, ker je treba imeti pred očmi, da se na tem zavodu vzgajajo učenci in učenke, ki imajo poznejše delovati med ljudstvom, in ki slovenščino veliko bolj potrebujejo, nego nemščino.

Zaradi tega dovoljujem si predlagati sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se nalaga, da naj se z nova prične pogajati s c. kr. vlado v ta namen, da se na učiteljski pripravnici v Ljubljani z ozirom na žive potrebe naše slovenske dežele v večjem obsegu vpelje slovenščina kot poučni jezik, in da se posebno na možkem in ženskem oddelku te pripravnice ta pouk enakomirno uvede.“

(Odobranje med somišljeniki. — Beifall unter den Gefinnungsgeoffen.)

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo resolucijo gospoda poslanca dr. Tavčarja, naj izvolijo ustati. (Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadostno podprta in je torej v debati.

Gospod deželni predsednik ima besedo.

S. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Der größere Theil der Ausführungen des geehrten Herrn Abgeordneten für Krainburg erstreckte sich auf die Lehrerbildungsanstalt in Laibach, welche mit dem vorliegenden Voranschlage des Normalerschulhofes in keinem unmittelbaren Zusammenhange steht, weshalb diese Ausführungen, insoweit sie die Lehrerbildungsanstalt betreffen, für die Annahme dieses Voranschlages von keiner wesentlichen Bedeutung sind, weil ja in dem Voranschlage für diese Anstalt kein Betrag eingestellt erscheint. Nichtsdestoweniger sei es mir erlaubt auf einige von diesen Ausführungen zu erwidern; ich werde mich sehr kurz fassen, immerhin aber sei es mir gestattet, auf einige Augenblicke die Aufmerksamkeit des hohen Hauses in Anspruch zu nehmen. Die Beschwerden, welche der Herr Abgeordnete für Krainburg vorgebracht hat, betreffen die sprachliche Einrichtung dieser Anstalt, und zwar wurde in erster Linie betont, daß der Unterricht in der Naturgeschichte an der Lehrerinnen-Bildungsanstalt in deutscher Sprache erteilt werde. Als Grund hiefür wurde von dem geehrten Herrn Abgeordneten der Umstand angeführt, daß er behauptete, der Unterricht in diesem Gegenstande sei deshalb deutsch, weil der betreffende Lehrer der slovenischen Sprache nicht mächtig sei (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Ganz richtig!) Ich glaube, daß dem Herrn Abgeordneten hier ein chronologischer Irrthum unterlaufen ist. Ich würde ihm Recht geben, wenn früher, bevor der betreffende Lehrer an diese Anstalt berufen worden ist, der Unterricht in der Naturgeschichte in slovenischer Sprache erteilt worden wäre; in diesem Falle hätte seine Forderung eine gewisse Berechtigung, so aber ist die Anstellung dieses Lehrers für dieses Fach die Folge der Einrichtung, die schon früher an dieser Anstalt vorhanden war, weshalb ich diesen Schluß nicht gelten lassen kann.

Weil der Unterricht in der Naturgeschichte an dieser Anstalt schon ursprünglich und später immer deutsch war, wurde seinerzeit bei der Concursauschreibung für diese Stelle auf die Lehrbefähigung in slovenischer Sprache keine Rücksicht genommen, nicht aber umgekehrt. Weiters wurde erwähnt, daß eine Ausgestaltung der Anstalt in diesem Sinne wünschenswert wäre, daß in noch mehreren Gegenständen der Unterricht in slovenischer Sprache erteilt würde. Der Standpunkt, welchen das hohe Ministerium in dieser Beziehung eingenommen hat, ist den Herren bekannt. Ich muß aber insofern eine Erläuterung beifügen, als es sich hier um eine Anstalt handelt, an welcher die Lehrer und Lehrerinnen eine doppelte Qualifikation erwerben sollen, nämlich die Qualifikation für Volksschulen mit deutscher und slovenischer Unterrichtssprache. Ich glaube, daß diese Einrichtung der Anstalt gewiß im Interesse der Studierenden selbst gelegen ist, und als Beweis hiefür spricht die Thatsache, daß eine Menge Candidaten, welche die Lehrerbildungsanstalt in Laibach absolviert haben und besonders Lehrerinnen, die hier diese doppelte Qualifikation erlangt haben, in Steiermark, ja sogar in Niederösterreich, Anstellung finden und dort ihre Stelle vollkommen ausfüllen, was ihnen nur dadurch ermöglicht wird, daß sie hier in die Lage versetzt werden, diese doppelte Qualifikation zu erlangen. Nun stellt sich aber die Frage heraus: Wie ist diese doppelte Qualifikation zu erlangen? Ich glaube, die Herren werden zugeben, daß die Muttersprache, die sie betonen, bei der Mehrzahl der Candidaten die slovenische ist. Diese Sprache brauchen die Candidaten nicht erst zu erlernen (Ugovor in smeh na levi in v srediści: — Widerspruch und Gelächter links und im Centrum.) die Kenntniß der slovenischen Sprache bringen sie mit, für diese sind sie in der Volksschule vorgebildet worden. An der Lehrerbildungsanstalt werden sie in dieser Sprache weiter ausgebildet, sie müssen aber gleichzeitig eine Übung in der anderen Sprache haben, und das ist die deutsche, wenn sie eben die doppelte Qualifikation erlangen sollen. Der Standpunkt der Regierung in dieser Frage ist der, daß es nothwendig sei, den Zöglingen an der Lehrer- und Lehrerinnenbildungsanstalt die Gelegenheit zu geben, diese doppelte Qualifikation zu erwerben, und daß sie diese nur dann erwerben können, wenn das, was den Zöglingen bezüglich der Ausbildung in der deutschen Sprache in der Volksschule nicht geboten wurde, in der Lehrerbildungsanstalt entsprechend nachgeholt wird. Die Ausbildung in der slovenischen Sprache bringen die Zöglinge aus der Volksschule mit, und diese Ausbildung findet an der Lehrerbildungsanstalt ihre Fortsetzung durch den Unterricht einiger Disciplinen in slovenischer Sprache. Daß aber die Candidaten und Candidatinnen, die aus der Lehrerbildungsanstalt kommen, der slovenischen Sprache nicht mächtig wären, diese Klage habe ich noch nicht gehört, und habe sie auch aus den Worten des Herrn Vorredners nicht entnehmen können. (Klici na desni: — Rufe rechts: Sehr gut!) Wenn der Herr Vorredner in besonders wohlwollender Weise mit meiner Person sich beschäftigte und versicherte, daß eine gewisse Einrichtung der Lehrerbildungsanstalt auf meine Rechnung geschrieben werden müsse, und mit den Worten: sic volo sic jubeo vielleicht andeuten wollte, daß ich die ganze Verantwortung für die gegenwärtige Einrichtung der Anstalt zu tragen habe, so möchte ich

ihm hierauf erwidern, daß ihm auch hier ein chronologischer Irrthum unterlaufen ist. Ich bin in früherer Zeit nicht in der Lage gewesen, auf die Einrichtung der Lehrerbildungsanstalt eine Ängstlichkeit zu nehmen, trage aber gerne die Verantwortung für den gegenwärtigen Zustand derselben, den ich selbst für zweckmäßig halte. (Pohvala na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Šuklje ima besedo.

Poslanec Šuklje:

Najprej mi bode, častiti gospodje, dovolili, da tudi jaz napravim neko opazko o poročilu finančnega odseka. Nimam ugovarjati številkam, katere so pravilne. Ali proti nagibnemu poročilu imam i jaz pomisleke svoje. Istina je sicer, da je nagibno poročilo do neke meje duševna lastnina dotičnega poročevalca; toda naglašam, le do neke meje, kajti na čelu nosi predloga naslov „poročilo finančnega odseka.“ Kaj izvira iz tega? Saj je lahko mogoče, in tisti, ki so dalj časa v parlamentu in poznajo parlamentarne odnošaje, vedo to, da zastopa poročevalec v kakem slučaju bolj subjektivno svoje mnenje. Ali tedaj mora tudi oblika biti taka, da se lahko spozna, da poročevalec govori v svojem imenu, ne pa v imenu odseka, oziroma odsekove večine. To je lahko zaznamovati po obliki. Saj je poročevalcu na prosto voljo dano, govoriti v prvi osebi jedinega števila, ne pa, kakor se je zgodilo tukaj, „plurali majestatico“.

Gospoda moja, v tisto vprašanje: ali bi redovniške šole nam ugajale ali ne, se danes ne bom spuščal čisto nič, pustiti hočem načelno vprašanje tukaj popolnoma na strani, in govoriti hočem le proti metodi poročevalčevi. Metoda njegova pa je napačna, kajti gospoda moja, vsakdo mi bode pritrdil, da je vprašanje, katero je tangiral gospod poročevalec, načelne važnosti. Gospod poročevalec je s svojimi besedami dosti povedal, morda še več namignil. Dolžan je bil torej, ako je hotel govoriti, kakor je govoril dejanski, spraviti to reč na diskusijo v finančni odsek, in kakor hitro tega ni storil, bilo je njegovo postopanje napačno. Name je napravil tisti pasus vtis, kakor da bi se z njim hotelo nekaj utihotapiti, kakor da bi tu šlo za neko kontrebando. To pa vender ne prija gospodu poročevalcu, in zaradi tega moram glasno ugovarjati njegovemu poročilu z ozirom na dotični odstavek in njegove nagibe.

Sicer pa oglejmo si bližje številke proračuna. Povod temu argumentovanju gospoda poročevalca je dala nevesela prikazen, da se je proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1894. zopet izdatno pomnožil, pomnožil namreč mimo lanskega proračuna za 12.650 gld. Vzemimo v roke prejšnje proračune normalno šolskega zaklada. Videli bomo, da se je leta 1889., če primerjamo vsakega teh proračunov proti njegovemu predniku, povišala potreščina za 9886 gld., leta 1890. za 10.509 gld., leta 1891. za 8.165 gld., leta 1892. za 11.231 gld. in lani leta 1893. za 9.982 gld. Povprečna svota iz teh 5

let kaže povišanje potreščine v znesku 9.936 gld. Razvidi se torej iz tega, da je pomnožitev potreščine lanskega leta v znesku 12.650 gld. večja bila od povprečnega letnega zviška za 2764 gld. Ali častiti gospodje tovarisi, vsaj je gospod poročevalec sam nam prav za prav v onih številkah, katere mora zastopati, povedal, od kod izvira to povišanje. Če pogledamo detail njegovega proračuna, vidimo, da so pri tem zvišanji udeležene ravno osebe neposvetnega stanu. (Veselost in odobravanje pri somišljenikih. — Seiterkeit und Beifall unter den Gefinnungsgenossen) Jaz ne ugovarjam nobeni teh pozicij, glasoval bodem za vse te pozicije, in zlasti bodem glasoval tudi za pomnožitev nagrade frančiškanski šoli v Novem mestu kot oče, ki je imel sinove na tej šoli, in kateri vé, da je zavod dober, ali gospoda, to vender ne ovira te istine, da ni nič manj nego 2338 gld., postavljenih v proračun, ker so se raznim učiteljem duhovskega stanu povišale nagrade. Povišala se je nagrada uršulinski šoli v Ljubljani za 142 gld., 600 gld. se je odločilo kot stalna dotacija za štirirazrednico šolskih sestra v Trnovem, za veroučitelje na štirirazrednicah potrebuje se 100 gld. več, odškodnina za vožnjo veroučiteljem poskočila je za 698 gld., ako namreč odtegnemo od svote 800 gld. to, kar se je poprej več izdajalo za verski pouk posvetnim učiteljem, in za 800 gld. povikšala se je nagrada frančiškanom v Novem mestu. Vsega skupaj znašajo ti zviški 2338 gld., torej skorej ravno toliko, za kolikor letošnji proračun prekorači svoje prednike. Stvarnega povoda torej najmanj za gospoda kanonika Kluna ni bilo, da se je letos tako razkoračil v svojem poročilu!

Ali gospoda moja, sedaj preiti moram na drug predmet, ki je bil glavni vzrok, da sem se oglasil k besedi. Primoran sem, replicirati gospodu deželnemu predsedniku. Govorilo se je, gospoda moja, o ljubljanskem učiteljišči, in visokorodni baron Hein je s posebnim naglasom odobral jezikovno odredbo na tem zavodu, ter rekel, da drage volje prevzame odgovornost za to odredbo, dasiravno je on ni provzročil. Reči moram, občudujem pogum, s katerim pravi gospod vladni zastopnik, da prevzame to odgovornost. Jaz nikakor ne govorim s političnega, temveč zgolj stvarnega stališča, in ne bojim se javno irzeči, da se meni vidi, da bi bilo veliko bolje, ako bi se pri šolskih razpravah manj gledalo na politično stran. Politika v šolstvu je velika nedostatnost, ki se britko masčuje zlasti na mladini. Včasih imam vtis, kakor da je naša mladina politično otrovana, in to je nenadomestna škoda; kajti za mladega človeka, ki se mora šele učiti, je politika ravno tako škodljiva, kakor nikotin recimo za desetletnega dečka. Ne govorim torej s političnega stališča, temveč s stvarnega, in kot šolnik bodem skušal pobijati nazore gospoda deželnega predsednika. Kako pa stoji reč prav za prav? Mi imamo tu na ljubljanskem učiteljišči na možkem in ženskem oddelku različno jezikovno uredbo. Na možkem oddelku poučujejo se v slovenskem jeziku sledeči predmeti: Veronauk, slovenski jezik, matematika, geometrijsko risanje, prirodoznanje, sadjereja in specialna metodika; na ženskem oddelku pa veronauk, slovenski jezik, ženska ročna dela in specialna metodika. Vidite

torej, diskrepancija je tu gledé jako važnega predmeta, gledé prirodoopisa. Ja, gospoda moja, dovolite, če bi prišel, recimo z meseca doli, nepristransk strokovnjak, izobražen opazovalec, kaj bi on moral misliti o tej uredbi in njenem nagibu? Prva misel njegova bi bila gotovo, da znajo učenke veliko manj nemški, nego učenci, in da morajo zaradi tega imeti več predmetov v nemškem učnem jeziku. Ali temu ni tako, ravno narobe (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Tako je!“) Vsaj se rekrutira večina kandidatkinj iz ljubljanskih mestnih krogov, in če hodite po ulicah in srečate mlade gospodične s knjigami pod pazduho, slišali bodeite večinoma, da govoré med seboj nemški, ali k večjemu, da prav slabo klestijo tisto klasično slovenščino, ki jo je čuti ob bregovih Ljubljane (Klici v središči: — Rufe im Centrum: „Tako je!“) To je neovržna resnica, da so kandidatkinje mnogo bolj potrebne slovenskega pouka, nego kandidati. Ta razlog torej ne drži, zopet bi torej ugibal tisti nepristranski opazovalec, katerega imam v mislih, da je namenjen učiteljski zavod drugim šolam, kakor kandidatkinje. Tudi to ni istina. Na istih šolah bodo poslovali kandidati in kandidatkinje, drug poleg drugega. Vprašam torej, kak stvarni pomen ima ta jezikovna odredba, in kako more deželni predsednik odobriti faktum, da se za isti poklic v drugem jeziku izvezbajo kandidati in kandidatkinje? (Klici v središči: — Rufe im Centrum: „Čujte!“). Meni se vidi, da je v tej odredbi ravno toliko modrosti, kakor če bi se reklo: „učenci, ki so v alfabetu od črke a do k, se bodo učili kak predmet v slovenskem jeziku, za one pa od l do ž bode primeren nemški učni jezik“. (Živahno odobravanje in veselost med somišljeniki. — Lebhafter Beifall und Heiterkeit unter den Gefinnungsgenossen.)

Gospod deželni predsednik je dalje ugovarjal neki trditvi gospoda predgovornika dr. Tavčarja, ki je dejal, da se je pri dotični jezikovni odredbi oziralo na jezikovno sposobnost enega izmed profesorjev. Hotel je popraviti logiko tovariša dr. Tavčarja. Ta popravek, reči moram, se mu ni posrečil, zato ne, ker stvar je vendarle taka. Dotični učitelj je že bil na zavodu, predno je izišla ta odredba, on je bil že tukaj, imel je predmet, za katerega je usposobljen. Če bi se bil torej za tisti predmet na obeh oddelkih, na moškem in ženskem, uvedel slovenski učni jezik, kaj bi bil pa učitelj počel, vsaj ne bi bil imel nobenih učnih ur, ter primoran bi bil, prositi premeščenja. Zato moram res misliti, da je pri dotični jezikovni odredbi ozir na tega profesorja bil merodajen. Sicer pa, če stvar ni taka, naj me gospod deželni predsednik popraviti blagovoli, ter blagovoli navesti razloge, zakaj se je tako postopalo. (Odobranje med somišljeniki. — Beifall unter den Gefinnungsgenossen.) Ali gospoda moja, en argument vladnega zastopnika — obžalujem, da moram to izreči, — vidi se mi naravnost gromaden in je tak, da bi ga najmanjše bil pričakoval z onega vzvišenega mesta. Argument namreč, ki se glasi, da kandidatom in kandidatkinjam ni treba učiti se slovenskega jezika: „Sie brauchen diese Sprache nicht zu erlernen, sie bringen sie aus der Volksschule mit.“ Ja za Božjo voljo, ali gospod deželni predsednik, ki je vrhovni chef šolstva v deželi, ali on ne vé, da je najvažnejši pred-

met na učiteljski ravno materni jezik, (Živahno odobravanje in pritrdjevanje pri somišljenikih. — Lebhafter Beifall und Zustimmung unter den Gefinnungsgenossen.) ali mu je ta pedagoški axiom popolnoma neznan? Vážnejšega predmeta nimate, in v nobenem se ne da bolje vplivati na materijelno in formalno izobrazbo učencev, kakor v materinem jeziku ravno na učiteljski. (Pritrdjevanje med somišljeniki — Zustimmung unter den Gefinnungsgenossen.)

Gospoda moja, bilo je včeraj, ko je eksclenca baron Schwegel v finančnem odseku storil izrek, ki mi je jako ugajal, in s katerim sem se popolnoma strinjal, kakor se sploh v mnogih stvareh strinjam z častitim gospodom tovarišem iz veleposestva. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Tega ni treba naglašati!“) — gospodu dr. Tavčarju to ni po volji, ne morem predrugačiti — pa ta izrek mi je bil posebno po volji in tovariš eksclenca baron Schwegel mi ne bode zameril, ako ga citiram. Dejal je, ko je šlo za neko prekoračenje obrtnega kredita provzročenega po troških pouka v ročnih spretnostih: „Man giebt bei uns den Lehrern solche Schulen, wie sie die Lehrer brauchen, anstatt den Schulen solche Lehrer zu geben, wie sie die Schulen brauchen.“ (Klici med somišljeniki: — Rufe unter den Gefinnungsgenossen: „Dobro, dobro!“) Danes mi je prišel ta izrek zopet na misel, in jaz bi dejal: „Fiat applicatio,“ tako naj se postopa nasproti našim učnim zavodom sploh in tudi nasproti ljubljanskemu učiteljsku. (Odobranje med somišljeniki: — Beifall unter den Gefinnungsgenossen.)

Gospoda moja, dovolite mi še neko kratko opazko, predno končam. Prej sem dejal, da se morda veliko preveč bavimo s politikom in si premalo stvarno ogledamo naše šole. V obče nimamo dosti povoda, pritoževati se zaradi jezikovne uredbe v ljudski šoli. Vážno pa je vprašanje, in to se ne da odpraviti s kako frazo, odločilne važnosti je vprašanje, ali pač ugajajo ljudske šole na Kranjskem vsem pravičnim tirjavam, in ali je notranja kakovost in vrednost teh šol primerna žrtvam, katere nam izkaže proračun normalno-šolskega zaklada vsako leto. Častiti gospodje tovariši, jaz ne vem, če bi to vprašanje takoj in na prvi hip mogel potrditi. Jaz sem prijatelj učiteljstva, ponosen sem, da pripadam temu stanu in zaradi tega mi noben učitelj ne očitaj nekočialnosti, ali vendar moram naravnost reči, da ljudsko šolstvo naše ni popolnoma tako, kakeršno bi moralo biti; navzlic vsem žrtvam, katere doprinaša dežela naša za šolstvo, nadkriljujejo nas v tem oziru gledé notranje uredbe vendarle marsikatero dežele. Ne bodem na drobno razpravljaj razlogov, jih je veliko. Eden tiči v usodnem načelu, katero je žalibog merodajno za vzgojo učiteljskega naraščaja, multa sed non multum. Iz druge strani krivo je zopet pomankljivo nadzorstvo, ki pa ne more biti drugačno, dokler je okrajni šolski nadzornik po drugem poslu zadržan, vse svoje moči posvetiti nadzorstvu. Dostikrat kriva je prenapolnjenost šol, da se ne morejo doseči pravi uspehi. Ali gospoda moja, še en razlog je, na katerega bi jaz kazal. Od kod pa dobiva naše učiteljske svoj materijal, od kod se rekrutirajo učiteljski kandidati? Tukaj gospoda moja, tiči morda glavni razlog pomankljivosti ljudskega šolstva našega. Jaz

mislim, kolegi moji na učiteljski mi bodo pritrdili, da so na možkem oddelku učiteljskega večinoma taki elementi, ki niso mogli prospevati na srednji šoli. Če jih je zadela katastrofa v gimnaziji ali na realki v podobi slabega reda, in če nikamor drugam niso mogli, potem pribežali so na učiteljske. Veliko je izjem, to priznavam drage volje, ampak dosti je pa vendar takega življa na pripravnici. Ljudje, ki so praktično dokazali, da se sami ne znajo učiti, tistim se izroča poklic, da poučujejo druge! Jaz bi neko stvar dal slavni deželni vladi in deželnemu odboru v preudarek. Ali ne bi trebalo misliti na to, kako pridobiti za učiteljske boljše materijal? Z meščanskimi šolami ne moremo kontrirati, pa druge dežele imajo v zvezi z dobro ljudsko šolo takozvane pripravljalne tečaje. Če je kdo bil osem let v ljudski šoli, katera po mnenju gospoda deželnega predsednika poda učencu potrebno znanje v materinem jeziku, in bi potem šel v pripravljalni tečaj, bode mogoče, da se iz takega učenca napravi sposobna oseba za učiteljske. Kot praktični šolnik bi nasvetoval, da bi se ozirala slavna vlada in deželni odbor na to misel, o kateri smo videli, da rodi n. pr. na Primorskem prav dobre uspehe. Taki učenci niso ponesrečene eksistence, ti fantje so že vstopili v šolo z namenom, da se izšolajo kot učitelji, in troški, katere bode itak država morala prevzeti, ne bodo preveliki. Zadostovalo bode, če napravite, recimo, tri take pripravljalne tečaje, enega za Gorenjsko, enega za Dolenjsko in enega za Notranjsko. Najbolje bi kazalo napraviti take šole v mestih, kjer nimate srednjih šol, katere, kakor skušnja kaže, potegujejo boljše elemente nase. Nasvetoval bi n. pr. za Gorenjsko recimo Kamnik, za Notranjsko Postojno in za Dolenjsko Ribnico, ali jedno izmed Belokranjskih mest, Metliko ali Črnomelj. Jaz mislim, na ta način bi se posrečilo pridobiti boljši material za učiteljske in za bodočnost, tak učiteljski naraščaj, ki bode ugajal vsem zahtevam in potrebam.

In sedaj dovolj! Prav za prav nisem nameraval, oglasiti se k besedi, tekoma razprave pa se mi je vendar potrebno, da posežem v debato kot šolnik, ki tudi kaj razume o stvari, ali ki vsaj to domneva.

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec Povše.

Poslanec Povše:

Častiti gospodje tovariši! Dovolite mi le malo besedi, katere spregovoriti mi je dal povod prvi gospod predgovornik v tej razpravi. Obžalujem, da se je prečastiti gospod tovariš dr. Tavčar toliko spodtikal na teh vrstah, katere sem tudi jaz bral, iz katerih pa sem posnel le skrb za deželne finance, ne pa principijelnih namer, kakor jim jih je spodtikal gospod predgovornik. V drugem je gospod tovariš dr. Tavčar z vso pravico zagovarjal naše ljudske učitelje, in mora se reči, da svoj težki posel opravljajo po svojih najboljših močeh. Ker pa se je izrekel strah pred redovniškimi šolami, dovoljeno mi bodi, da jih nekoliko zagovarjam.

Marsikak sin kranjske kronovine je izšolan od redovnikov, in neposredni gospod govornik sam je konstatiral, da je šola mnihov frančiškanov v Novem Mestu dobra. Dovoljeno mi bodi tudi, da so se pri nas na Kranjskem od šolskih oblastev in od dotičnih nadzornikov že marsikateri redovniške šole pohvalile, da dobro uspevajo. Rekel sem poprej, da iz besed prvega gospoda predgovornika odsvita nek strah pred samostanskimi šolami. Jaz pa moram reči, da se jih ne bojim, kajti glavna reč bode, da se izognemo temu, da bi se dežela preveč obtežila z bremenom, katere bi komaj mogla premagovati, in marsikdo bode priznaval, da naj se v tem oziru pomagajo s takimi šolami, ki nas ne bodo toliko stale. Kar se tiče uspehov šol, ponavljam, da naši učitelji spolnujejo svoje dolžnosti. Ali gledé samostanskih šol opozarjam Vas na Francosko. Tam se je ljudsko šolstvo podržavilo, pa rodbine, katerim je mari na verski odgoji svojih otrok, pomagaja si s tem, da jih pošiljajo v zasebne šole, ki so v rokah redovnikov, otroci morajo vsako leto napravljati izpite na državnih šolah, da zadobe kvalifikacijo in tu se je pokazalo, da ogromna večina odličnjakov prihaja ravno iz tek redovniških šol.

To sem hotel navesti v obrambo redovnikov, ki imajo tudi na Kranjskem obilo zaslug za šolstvo, in da se ne bode reklo, da se nihče ni potegnil zanje. Kar se tiče opazke gospoda tovariša dr. Tavčarja o farovških hlapcih, menim, da mu bode častiti gospod referent primerno odgovoril. Sumničenje njegovo pa, katero se mi zdi prav malo kolegijalno, moram odločno zavračati za se in v imenu marsikaterih somišljenikov. (Poslanec Žitnik: — Abgeordneter Žitnik: „Vseh!“) Nam gre za versko odgojo naše mladine, nikdar pa ne bi hoteli starih nemogočih oblik nazaj, in za versko odgojo naše mladine bomo se vsikdar tudi v bodoče potegovali. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Dobro, se vzame na vednost.“)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Bleiweis.

Poslanec dr. vitez Bleiweis Trsteniški:

Ker imam čast biti že več let zastopnik ljubljanskega mesta v deželnem šolskem svetu, moram tukaj izjaviti, da se še nismo bavili v deželnem šolskem svetu z uredbo učiteljskega, odkar je gospod baron Hein deželni predsednik na Kranjskem, da torej tudi ne vem, kako on sodi v tej stvari. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Vsaj je danes povedal!“) pač pa je bilo o tem važnem predmetu pod njegovim prednikom, baronom Winklerjem, večkrat govor. Konstatirati zamorem, kar je tudi iz aktov razvidno, da je večina v deželnem šolskem svetu bila mnenja, da je sedanja uredba zelo pomankljiva, stavili so se tudi primerni nasveti, a stvar je tekla na Dunaj tam pa običala, in ni je bilo več nazaj. Navajalo se je v deželnem šolskem svetu da je posebno na ženskem oddelku pouk v slovenščini jako pomanjkljiv, da se kandidatnje ne vzgajajo

takó, da bi zamogle uspešno poučevati dekleta na deželi. Imeli smo v deželnem šolskem svetu celo razne naloge teh učenk pred seboj, iz katerih se je razvidelo, koliko kozlov so naredile te učenke, ker se niso dovolj poučevale v slovenščini. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ker ga že znajo!“) Čudim se torej izjavi gospoda barona Heina, da, — čeravno se ni udeležil dotičnih obravnav, in tudi ne mora biti dovolj informiran, — bi vsak dan mogel zagovarjati jezikovno uredbo na pripravnici. Gospod baron Hein se sklicuje na dvojno kvalifikacijo teh učenk, in pravi, da smemo biti zadovoljni, ker dobivajo vsled dvojne kvalifikacije učiteljice službe tudi na Štajerskem in v Nižji Avstriji. On se pa ozira le na dobro kvalifikacijo v nemškem jeziku. Gledé prepotrebne kvalifikacije v slovenščini pa on ni tega mnenja, kar je gotovo popolnoma napačno. Mi pa ne vzgajamo kandidatinj za Štajersko in Nižje-avstrijsko, ampak one morajo tukaj v deželi storiti svojo dolžnost (Klici v središču: — Ruše im Centrum: „Tako je!“) in biti tako vzgojene, da zadostujejo našim opravičenim potrebam. To se doslej ni zgodilo, kar se je konstatiralo v deželnem šolskem svetu, in zaradi tega upam, da bode gospod baron Hein, ako bode še dalj časa v naši deželi, in se bolje poučil o teh razmerah, sodil o tej stvari drugače, kakor sodi danes. Tovariš gospod Šuklje je že poudarjal, da je ravno gledé deklet jezikovna uredba na našem učiteljski silno pomanjkljiva, ker prihajajo učenke večinoma iz hiš, kjer se govori nemški, v teku štirih let pa se na pripravnici ne morejo zadosti izvežbati v slovenščini, ker se podučujejo razni predmeti večinoma v nemškem jeziku. To je faktum in vsak, kdor gibanje učiteljsko le nekoliko opazuje, bode temu pritrdil.

Gospod deželni predsednik je omenil, da kandidatom in kandidatinjam zaradi tega ni treba toliko slovenskega pouka na pripravnici, ker znanje slovenskega prinese že iz doma. Zakaj se pa potem Nemci toliko časa uče slovnice, ker morajo znati materinščino uže preden pridejo v šolo. (Klici v središču: — Ruše im Centrum: „Dobro, dobro!“) Čuditi se pa mora dalje vsak, da ima državna učna uprava za vsako kronovino druge nazore, v Kopru in v Gorici se skorej vsi predmeti poučujejo v slovenščini, le pri nas to ne sme biti, tu se večina predmetov poučuje nemški, da se tako doseže dobra kvalifikacija za nemške šole v drugih kronovinah. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Za Spodnjo Avstrijo!“ Smeh v središču — Ge-lächter im Centrum) Da se postopa pri nas drugače, kakor v Gorici in Kopru, torej nikakor ni opravičeno. Nadjam se, da bode učna uprava sčasoma vender prišla do družih nazorov. Gospodje znate biti prepričani, da je deželni šolski svet v tej zadevi jako dobro informiran, in se bode prizadeval, doseči tako uredbo učiteljska, da bode ustregla opravičenim našim tirjavam. Upanja pa imam danes še malo, da bi se to posrečilo tako kmalo, ker meni se zdi, da se učna uprava preveč ozira na učiteljsko osebje, katero za pouk v slovenščini ni skozi in skozi sposobno, in tukaj velja izrek, ki se pri nas tolikokrat sliši, da je ljudstvo primorano ravnati

se po uradnikih, česar bi moralo biti ravno nasprotno. In tako je tudi pri našem učiteljski, marsikaj se opušča, ker ni sposobnih učiteljev

Deželni glavar:

Besedo ima gospod poslanec ekselenca baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Sie werden es begreiflich finden, daß ein so wichtiger Gegenstand, wie die Volksschulen, die uns jetzt beschäftigen, dieser Wichtigkeit entsprechend von vielen Seiten in's Auge gefaßt und von vielen Gesichtspunkten aus beleuchtet werden muß. Schon dieser Umstand allein wird entschuldigen, daß ich zu diesem Gegenstande einige Bemerkungen zu machen mir erlaube, umsomehr, als meine Person und meine Anschauungen in diese Debatte in einer Weise hinein gezogen wurden, die es mir nothwendig erscheinen läßt, diesbezüglich einige Aufklärungen zu geben, um meinen Worten denjenigen Sinn zu unterlegen, der ihnen thatsächlich zukommt. Ich bin weit entfernt zu behaupten, daß meine Worte falsch citirt worden seien. Wenn aber der Herr Abgeordnete Suklje eine Bemerkung angeführt hat, die im Finanzausschusse von mir gemacht wurde, und welche dahin gieng, daß ich die Ansicht ausgesprochen habe, es sei nothwendig, für die Schulen solche Lehrer zu suchen, wie die Schulen sie brauchen, aber nicht nur dort Schulen einzurichten, wo man geeignete Lehrer besitzt, so ist es, um das richtig zu verstehen, nothwendig, den betreffenden Fall, anlässlich dessen diese Bemerkung gemacht wurde, dem hohen Hause deutlich auseinander zu setzen. Es handelte sich um folgendes: Im Finanzausschusse ist die Mittheilung gemacht worden, daß eine größere Anzahl von Handfertigkeitschulen errichtet worden ist. Weil ich die Errichtung solcher Schulen für wichtig halte, so erlaubte ich mir, an den Vertreter des Landesausschusses die Frage zu stellen, wo denn diese Schulen errichtet worden seien? Aus der Antwort des Vertreters des Landesausschusses entnahm ich nun, daß speciell Oberfrain in dieser Beziehung sehr wenig oder gar nicht bedacht wurde, und dieser Umstand bestimmte mich, weil ich glaube, daß kein Landestheil mehr als Oberfrain wegen seiner Industrie solche Schulen braucht, den Wunsch zu betonen, daß bei Errichtung von Handfertigkeitschulen auch auf Oberfrain nicht vergessen werde. Hierauf wurde mir die Aufklärung gegeben, daß in Oberfrain deshalb keine solche Schule errichtet wurde, weil die Lehrer in Oberfrain zur Ertheilung des fraglichen Unterrichtes keine Lust und keine Befähigung an den Tag gelegt hatten, worauf ich erwiderte, daß es nach meiner Ansicht nicht angehe, Schulen nur dort zu errichten, wo man schon geeignete Lehrer hat, sondern in erster Reihe dort, wo die Schulen nothwendig sind. Ich glaube, daß dies ein Grundsatz ist, dessen Richtigkeit kein Mitglied dieses hohen Hauses bestreiten wird, und es ist mir sehr erwünscht, daß diese Sache jetzt zur Sprache gebracht worden ist, weil dieser Gegenstand bei einer anderen Gelegenheit faum mehr discutirt werden dürfte, weshalb ich es dem Landesausschusse mit großer Wärme empfehle und an's

Herz lege, der Errichtung solcher Schulen in allen Landestheilen und insbesondere auch in Oberfrain die größte Aufmerksamkeit zu schenken. Hierbei soll kein Landestheil übersehen und muß dafür Sorge getragen werden, daß Lehrer gefunden werden, die sich für solche Schulen eignen, und daß man von der Errichtung solcher Schulen dort nicht absehe, wo die Lehrer zufällig keine Lust oder besondere Befähigung dafür an den Tag legen.

Das ist die eine Frage, die nebenbei auch mich berührt und meine Person in die Debatte verwickelt hat, die aber auch vom Standpunkte des allgemeinen Interesses des Landes gewiß die vollste Aufmerksamkeit verdient.

Aber auch mit einer zweiten Frage ist meine Person hier in Verbindung gebracht worden, und bin ich bemüßigt — ich bitte um Entschuldigung, daß ich es thue — diesen Gegenstand in diesem Zusammenhange hier zur Sprache zu bringen. Ich bin heute hier als der Vertreter, der Vorkämpfer des Coalitionsgedankens stig-maisirt worden, und ich stehe nicht an, zu bekennen, daß ich ein warmer Anhänger dieses Gedankens bin. Dieser politische Gedanke, dieses Princip ist ein solches, welches unter den gegenwärtigen Verhältnissen allen Ländern und Völkern unseres Staates außerordentliche Vortheile zu bieten geeignet ist. Aber der geehrte Herr Redner, der diese Sache hier zur Sprache brachte, hat gerade durch die Art und Weise, wie er diese Frage erörterte, bewiesen, wie unangenehm ihm die Coalition ist, dies aber vielleicht hauptsächlich deshalb, weil er den Grundgedanken derselben nicht zu kennen scheint. Seine Ausführungen stehen im eclatanten Widerspruch mit dem Grundgedanken einer Coalition, und nur dieser Umstand zwingt mich zu einigen Bemerkungen, die sonst überflüssig erscheinen könnten. Die Coalition der großen Parteien beruht auf dem Gedanken, daß diese Parteien, wenn sie über gewisse Dinge sich nicht einigen können, die Entscheidung über derartige Streitige Fragen zurückstellen und sich vereinigen zur gemeinsamen Arbeit in hochwichtigen staatlichen und volkswirtschaftlichen Fragen, über die sie sich verständigen können. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Stand schon in der „Neuen freien Presse“!) Das ist der leitende Gedanke der Coalition, den der Herr Abgeordnete mit Nutzen auch aus der „Neuen freien Presse“ hätte lernen können. Auf dem Gebiete der Schule, die der Herr Vorredner bekämpft hat, besteht eine solche Einigung nicht, sie ist aber auch nicht nothwendig, sie kann und soll zurückgestellt werden, und daher ist die Anwendung des Coalitionsprinzipes auf diesen Fall absolut unzutreffend. Ich glaube, daß der Herr Vorredner, wenn er die wirklichen Grundlagen des Coalitionsgedankens erfaßt hätte, er sich bereit finden mußte, die vollste Verechtigung dieses Prinzipes im Leben des Staates nicht bloß in Oesterreich sondern überall, wo solche Verhältnisse vorhanden sind, wie bei uns, anzuerkennen.

Nun hat derselbe Herr Vorredner die Frage der Volksschule nicht bloß von diesem Standpunkte aus beurtheilt, indem er einen Passus des Berichtes des Herrn Referenten des Finanzausschusses beanständete, sondern er leitete seine Rede auch mit einigen Bemerkungen ein, die mich mehr als alles andere frappierte. Er bekämpfte die confessionelle Schule, plaidierte aber für die Staats-

schule, denn er hat im Eingange seiner Rede die Behauptung aufgestellt, daß der Staat verpflichtet wäre, die größten Opfer für die Volksschulen zu bringen. Der Staat hat mit den Volksschulen bei uns hinsichtlich ihrer materiellen Unterstützung, nichts zu thun, und ich sage: wenn die Auffassung des Herrn Vorredners richtig wäre, dann ergäbe sich hieraus die Consequenz, daß, wenn der Staat große materielle Stiftungen für die Volksschulen zu prästieren hätte, ihm auch eine entsprechende größere Ingerenz darauf nach Maßgabe dieser Leistungen zuziehen müßte. Je größer der Beitrag des Staates, desto größer und uneingeschränkter sein Einfluß auf die Volksschule! (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ist ja uneingeschränkt“!) Ich von meinem Standpunkte würde, wenn die Mittel des Staates es erlauben würden, die Volksschule zu übernehmen, diese Staatsschule bei uns nur mit Freude begrüßen.

Es sei mir nun gestattet, die Ausführungen des Herrn Vorredners bezüglich des vorliegenden Berichtes und die Angriffe desselben gegen diesen Bericht mit Rücksicht auf die Stellung des Finanzausschusses zu demselben mit einigen kurzen Worten zu beleuchten. Es geschieht dem Finanzausschusse ein großes Unrecht, wenn ihm die Verantwortung für diesen Bericht in seinem vollen Umfange zugeschoben wird, denn es ist nach parlamentarischer Sitte und Gepflogenheit, auf welche bereits mit Recht hingewiesen worden ist, sehr wohl zu unterscheiden zwischen den persönlichen Ausführungen des Referenten und den Conclusionen, die in den Anträgen, die im Namen des Ausschusses gestellt werden, ihren Ausdruck finden. Ich verweise hiebei ausdrücklich auf den Text des Berichtes und mache darauf aufmerksam, daß an der Stelle, wo die Verantwortung des Finanzausschusses beginnt, ausdrücklich betont wird, daß die Anträge im Namen des Finanzausschusses gestellt werden. Was nicht in dieser Weise vorgebracht wird, dafür ist der Referent ausschließlich und persönlich verantwortlich. Ob hiebei der Referent des Singulars oder des Plurals sich bedient, ist ganz nebensächlich; in der Sache selbst ist der Finanzausschuss nur für die Anträge verantwortlich, die in seinem Namen gestellt werden, und für diese werden ohne Zweifel alle Mitglieder des Finanzausschusses und gewiß auch die Parteigenossen des Herrn Vorredners zu stimmen in der Lage sein. Wenn übrigens bezüglich des vorliegenden Berichtes ein Vorwurf erhoben wird, so müßte dieser Vorwurf in erster Reihe an die Adresse der ersten Unterschrift des Berichtes gerichtet sein; diese Unterschrift stammt aber von einem Parteigenossen des Herrn Vorredners her, der diesen Bericht angegriffen hat. Ich glaube, wenn der Herr Obmann des Finanzausschusses, der zugleich der Obmann des Clubs ist, dem der Herr Vorredner angehört, diesen Bericht unterschrieben hat, so ist er nicht bloß für die Anträge des Finanzausschusses, sondern nur er allein, wenn überhaupt Jemand auch für den ganzen Inhalt des Berichtes verantwortlich. Der Herr Vorredner müßte deshalb seine Auflage mindestens in dem gleichen, wenn nicht im höheren Grade gegen den Obmann und nicht bloß den Referenten richten, welchem ich übrigens meinerseits keinen Vorwurf mache. Der Herr Referent war berechtigt, seine Anschauungen zu vertreten, ich zweifle aber nicht daran, daß er loyal erklären wird, daß er in dem beanständeten Passus

seine persönliche Anschauung und nicht die des Finanzausschusses zum Ausdrucke gebracht habe. Wird er aber das erklärt haben, dann sind die Vorwürfe, die dem Finanzausschusse gemacht worden sind, nicht am Platze und hinfällig.

Es ist aber auch ein anderer, mit der Volksschule im Zusammenhange stehender Gegenstand zur Sprache gebracht worden, bezüglich dessen ich mir eine ganz kurze aber vollständig objective (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Unglaublich!“) Bemerkung zu machen erlauben möchte; es betrifft dies die Lehrerbildungsanstalt. Diese Anstalt ist in mancher Hinsicht angegriffen und das Verlangen gestellt worden, daß an derselben Reformen durchgeführt werden mögen. Dieser Gegenstand beschäftigt uns heute nicht zum erstenmale, und ich erinnere die Herren nur an die Verhandlungen, die vor mehreren Jahren hier in diesem hohen Hause stattgefunden und in einem Grundgedanken zu einer Einigung geführt haben. Damals wurde hervorgehoben, daß die Lehrerbildungsanstalt eine utraquistisch eingerichtete Anstalt ist, und daß sie, solange nicht zwei von einander getrennte selbständige Anstalten errichtet werden, was aber aus finanziellen Gründen nicht gut möglich ist, nicht anders als utraquistisch eingerichtet sein kann. Daß nun an dieser Schule der Unterricht in sprachlicher Beziehung so eingerichtet sein muß, daß die Lehramtsandidaten und Candidatinnen die Kenntniß beider Sprachen gleichmäßig sich aneignen, steht wohl außer Frage, da sonst die Anstalt dem Zwecke, dem sie zu dienen hat, nicht entsprechen würde. Der erste Redner, der Herr Abgeordnete für Krainburg, hat es gewiß mit Dank begrüßt, daß der Herr Abgeordnete Šušlje den Lehrplan dieser Anstalt heute näher beleuchtet und auf die Gegenstände, die in slovenischer Sprache vorgetragen werden, hingewiesen hat. Freilich geschah dies in einer Weise, die sich von den Angaben des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar bedeutend unterscheidet. Der Herr Abgeordnete für Krainburg behauptete, daß nur drei unwesentliche Gegenstände, nämlich die Religionslehre, Naturgeschichte und die slovenische Sprache, slovenisch vorgetragen werden. Nun ist aber aus den Mittheilungen des Herrn Abgeordneten Šušlje zu entnehmen, daß nicht diese Gegenstände allein, sondern auch andere und zwar sehr wesentliche Gegenstände, darunter derjenige, der für die Ausbildung der Sprache als der wichtigste bezeichnet werden muß, nämlich die Mathematik, in slovenischer Sprache vorgetragen werden. Wer die Mathematik vom sprachlichen Standpunkte aus in's Auge faßt, muß zugestehen, daß derjenige, welcher die Mathematik in irgend einer Sprache vollkommen beherrscht, dieser Sprache mächtiger ist, wie jeder anderen. Das ist so wahr, daß jederman selbst im vorgeschrittenen Alter, und wenn er auch viele Sprachen beherrscht, gerade beim Rechnen — ich verweise dabei auf die primitivste Operation, das Einmaleins — ebenso wie beim Vaterunser sich derjenigen Sprache bedient, die ihm am geläufigsten ist.

Es sind auch die Ausführungen des Herrn Vertreters der Regierung zur Sprache gebracht worden. Es ist nicht meine Aufgabe, auf diese Ausführungen des näheren einzugehen. Ich möchte aber die Herren doch darauf aufmerksam machen, daß sie diesen Ausführungen nicht mit der entsprechenden Aufmerksamkeit gefolgt sind.

Vor allem wurde beanstandet, der Herr Regierungsvertreter habe gesagt, daß die Zöglinge der Lehrerbildungsanstalt die slovenische Sprache nicht zu lernen brauchen. Meine Herren! So lautete die Erklärung des Regierungsvertreters nicht. Haben Sie denn nicht gehört, wie er ausdrücklich hervorgehoben hat, daß die weitere Ausbildung in der slovenischen Sprache an der Lehrerbildungsanstalt dadurch erreicht werde, daß die Unterrichtssprache in diesem und in jenem Curse für bestimmte Gegenstände die slovenische ist? Ich habe seine Ausführungen so verstanden, daß für die Ausbildung in der slovenischen Sprache die Volksschule die Grundlage bildet, die weitere Ausbildung in dieser Sprache aber hat der Herr Vertreter der Regierung nicht nur nicht übersehen, sondern als besondere Aufgabe der Lehrerbildungsanstalt ausdrücklich und auf das entschiedenste betont. (Ugovor na levi in v središču. — Widerspruch links und im Centrum) Ich rufe die sämmtlichen Herren zu Zeugen auf, daß die starken Angriffe gegen den Landespräsidenten nur auf einer Ueberhöhung seiner weiteren Deductionen, auf einem offenbaren Mißverständnisse beruhen, was ja die stenographischen Protokolle beweisen werden.

Der Standpunkt, den der Herr Abgeordnete Šušlje Eingang seiner Rede eingenommen hat, ist sehr homogen dem Standpunkte, den ich einnehme; ich theile diese Auffassung und befürworte sie. Er hat mit Unerbrochenheit einen Grundsatz ausgesprochen, der die größte Beachtung verdient, indem er sagte: „Wenn wir gute Schulen haben wollen, dann müssen wir uns entschließen, wenigstens aus der Schule die Politik zu entfernen“. Und wenn er weiters jagt, daß unsere Jugend in der Schule vergiftet wird, so hat er damit etwas gesagt, worüber alle, welche die Verhältnisse objectiv beurtheilen, einig sind, daß dies nur durch die Politik in der Schule geschieht. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Auch die deutsche Jugend wird vergiftet!“) Das gilt für jede Jugend, und diese Erfahrung machen alle Länder.

Weil nun die geehrten Herren für die Volksschule ein warmes Herz haben, so sollten wir uns coaliren, aus diesem Gebiete die Politik vertreiben, und insolange nicht dem Staate größere Mittel zur Verfügung stehen, um die Lehrerbildungsanstalt in einer anderen als in der bestehenden Weise einzurichten, den utraquistischen Charakter derselben beibehalten, weil die Ausbildung der Lehramtsandidaten in der Weise, daß sie den gegenwärtig an sie gestellten Anforderungen in beiden Richtungen entsprechen, anders nicht möglich ist. Es ist dies ein praktischer Coalitionsgedanke, der gewiß alle Beachtung verdient und studirt werden soll. Zwei verschiedene, vorbereitende Anstalten, mögen sie nun Seminare oder wie immer heißen, zu errichten, was auch vorgeschlagen wurde, dürften uns aber die finanziellen Mittel kaum erlauben. Könnte es geschehen, desto besser. Auch das sind Coalitionsgedanken! Wenn wir in solchen Fragen uns einigen könnten, und die Volksschule, für welche wir immer größere Opfer zu bringen gezwungen werden, nicht ruiniren wollen, dann entfernen wir von diesem Gebiete politische Streitigkeiten. Daß ist das Eine. Auf der andern Seite aber glaube ich, daß eine gewisse Vorsorge für die finanziellen Mittel eine andere Frage bilde, welcher wir unsere Aufmerksamkeit nicht werden

entziehen können. Die Wichtigkeit der Schulen erkennen wir alle an, für diese sollten wir alle zusammen eintreten. Wenn Sie aber sagen: Sie bekommen keine guten Lehrer, weil die Lehrerbildungsanstalt nicht gut ist, so widerspricht dies einer anderen ihrer oft gehörten Behauptungen, daß unsere Lehrer tüchtige Leute sind. Eines von beiden nur kann richtig sein: Entweder ist die Anstalt eine solche, daß sie tüchtige Lehrer, wie dies ja zugegeben werden mag, heranbildet, dann sind die Klagen gegen die Lehrerbildungsanstalt in keiner Weise gerechtfertigt. Wäre aber das Product dieser Schule wirklich ein unbefriedigendes, dann liegen die Gründe anderswo und nicht dort, worauf man hinweisen will. Die Hauptsache aber bleibt immer die, daß aus der Schule jeder politische Fank und Streit entfernt werden möge. Wir sollten dahin wirken, daß die Lehrer in erster Reihe der Aufgabe, die sie zu erfüllen haben, sich widmen, und daß sie nicht andern und am wenigsten nur politischen Zwecken dienen. In diesem Sinne empfehle ich dem hohen Hause die Anträge des Finanzausschusses anzunehmen. (Pohvala na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospod deželni poslanec cesarski svetnik Murnik ima bosedo.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoka zbornica! Gotovo se mi ni sanjalo, ko sem podpisal poročilo, da mi bode treba govoriti pri tej točki in to tem manj, ker je bil splošni glas, da se bode seja hitro končala in da ne bode debate. Vender sem moral zaradi podpisa svojega slišati razna očitania. Zadnje očitanie gospoda barona Schwegelna me sicer ni tako dirnulo, bolj pa očitanie gospoda poslanca Šukljeta, ki je govoril o nekem tihotapstvu.

Gospoda moja, jaz sem popolnoma ali skorej popolnoma na stališči gospoda barona Schwegelna, da sem namreč tudi odgovoren, ampak v prvi vrsti ne, temveč le solidarno z gospodom poročevalcem in to zaradi tega, ker je poročilo vender le delo poročevalca in ne načelnika, in torej je v prvi vrsti poročevalec odgovoren za to, kaj je pisal, in načelnik za to, kaj je sklenil finančni odsek, ampak ne za to, kar je poročevalec mislil, da more spraviti v motivacijo. Jaz sem ta stavek gotovo trikrat ali štirikrat bral in sem mislil, da bode morda kdo kako opazko napravil, ali potem sem se spomnil preteklih časov. Izreči moram, da sem še popolnoma na tistem stališči, katere smo pred leti zavzemali slovenski narodni poslanci, katerih je še nekaj tu, ko smo mi redovnike dokaj bolj bojovito zagovarjali, kakor se to zdaj godi.

Sicer pa tudi nisem mislil, da je gospod poročevalec na to mislil, kar se podtika tem besedam. On po mojem mnenji ni drugega mislil, nego če bodo šolski troški tako rastli, kakor dosedaj — in da bodo tako rastli, to uvideti, ni treba biti matematik, kajti ti troški morajo rasti in ne morejo postati manjši — bi bilo v korist normalno-šolskemu

zakladu, oziroma davkoplačevalcev, ko bi imeli sem ter tje kako cenejšo ljudsko šolo. Take šole pa morejo vzdržavati le redovniki ali redovnice, kakor je bilo to v Kamniku in je še sedaj v Novem Mestu. Prosim torej le, da visoki zbor to vzame na znanje, da se jaz popolnoma solidarnega čutim z gospodom poročevalcem, kar se tiče tega stavka in da sem bil leta 1871., 1872. in vselej tega mišljenja o tej stvari, kakor danes.

(Deželnega glavarja namestnik gospod baron Oton Apfaltrern prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann-Stellvertreter Herr Otto Freiherr von Apfaltrern übernimmt den Vorsitz.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apfaltrern:

Der Herr Abgeordnete Šuklje hat sich zum Worte gemeldet um factische Berichtigung.

Ich ertheile ihm dasselbe.

Poslanec Šuklje:

Dovoljen mi bodi le kratek stvarni popravek. Meni je na tem, da se vsaka beseda, ki jo izustim, tukaj dobro razume. Dozdeva se mi pa, da gospod tovariš iz veleposestva, ekscelesca baron Schwegel, nekega izreka, ki sem ga storil v današnji razpravi, ni popolnoma razumel, vsaj ga ni popolnoma povedal. Dejal je, da bi se bil izjavil: „Unsere Jugend wird in der Schule vergiftet“. Tega nikoli nisem rekel in nikoli ne mislil. Jaz sem le splošno konstatiral, da je politika škodljiva za šolsko mladino. Ali da bi o šoli kaj takega bil rekel, to bi bil napad na šolske organe, na učitelje, katerega storiti niti od daleč nisem nameraval, in katerega zagovarjati tudi ne bi mogel. Jaz sem le v obče konstatiral, da po časnikih, društvih, po socialnem življenju pride preveč politike med šolsko mladino, in to sem označil kot neveselo prikazen ter dostavil, da bi morali, razpravljajoč šolske tvarine, bolj gledati na stvarno, nego na politično stališče.

To konstatiram le zato, da bi kdo ne tolmačil napačno mojih besed.

Kar se pa tiče one stvari glede poročila finančnega odseka, ki je bila relevirana od dveh strani, nikakor ne morem ujemati se z interpelacijo gospoda tovariša Murnika. Če je stvar taka, kakor jo on tolmači, bodem odslej zahteval v finančnem odseku, da vsak poročevalec prečita svoje pismeno poročilo, da se bode vedelo, kako se glasi. Saj načelnik dotičnega odseka ne podpiše poročila kot poslanec, temveč kot načelnik, in v tem zmislu prevzame tudi odgovornost za odsekovo poročilo.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apfaltrern:

Der Herr Landespräsident Baron Hein hat das Wort.

H. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich möchte mir auf die Ausführungen der Herrn Vorredner nur ein paar kurze Bemerkungen vorzubringen erlauben. Was die Bemerkung des Herrn Abgeordneten

Suklje betrifft, ich hätte eine weitere Ausbildung in der Muttersprache an der Lehrerbildungsanstalt nicht für nothwendig erachtet, so hat schon Seine Excellenz Herr Baron Schwegel darauf hingedeutet, daß meinen Ausführungen von Seite der Herren nicht vollkommen genau gefolgt wurde. Ich berufe mich diesbezüglich auf das stenographische Protokoll, welches den Nachweis erbringen wird, daß ich zweimal betont habe, die Weiterbildung in der slovenischen Sprache finde der Candidat in der Weise, daß sowohl in mehreren anderen Disciplinen, wie auch in der slovenischen Sprache selbst der Unterricht in dieser Sprache ertheilt wird. Desgleichen muß ich auf die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Ritter von Bleiweis mit einigen Worten zurückkommen. Ich habe, wie der Herr Abgeordnete erwähnt hat, betont, daß ein großer oder wenigstens ein nennenswerter Theil, der an der hiesigen Lehrerbildungsanstalt herangebildeten Lehrkräfte in anderen Provinzen das Fortkommen findet. Nun sagte der Herr Abgeordnete Dr. Ritter von Bleiweis: „das mag ja sein, aber für uns sind diese Lehrer von keinem Nutzen, wir müssen Lehrer heranbilden, die bei uns bleiben und für unser Land wirken“, dem gegenüber möchte ich bemerken, daß sich die Qualifikation eines Lehrers nicht nach einzelnen Provinzen richten kann. Ich will von Niederösterreich absehen, aber in Steiermark wird dieselbe Sprache gesprochen wie hier, auch in Steiermark gibt es slovenische Volksschulen und gerade dort habe ich eine große Anzahl von Lehrkräften kennen gelernt, die aus der Laibacher Anstalt hervorgegangen waren und sich an den dortigen Volksschulen mit großem Erfolge bewährt haben. Eine Vorbedingung ist also eine solche Ausbildung, daß ein Lehrer überall verwendbar sein muß, nicht bloß in einer Provinz. Eine Anstalt, welche zugestandenermaßen gute Lehrkräfte bildet, kann nicht so schlecht eingerichtet sein, als heute behauptet wurde, und ich glaube, sagen zu können: wie man den Baum an den Früchten erkennt, ebenso erkennt man die Lehrerbildungsanstalt an den Lehrern, welche diese Anstalt verlassen. Auch in Krain gibt es sehr gute Lehrer, eine große Anzahl von Schulen, die vollkommen ihren Zweck erreichen, aber auch solche von minderer Qualität; während man nach der heutigen Debatte glauben müßte, daß es mit dem Schulwesen außerordentlich arg bestellt sei, und die Schuld daran den an der hiesigen Anstalt herangebildeten Lehrkräften zugemessen werden müsse. Von einer Seite wurde behauptet, es sei beleidigend für die weltlichen Lehrkräfte, wenn man sagt, daß die von Ordensbrüdern geleiteten Schulen mindestens nicht schlechter seien als die weltlichen, während von einer anderen Seite wieder die Meinung ausgesprochen wurde: das Schülermaterial, welches die Lehrerbildungsanstalt besuche, sei ein minderwertiges und dieses Material sei denn berufen, die Jugend zu unterrichten. Diese letztere Behauptung mag nicht ohne eine gewisse Berechtigung sein, indeß muß ich davon doch das Lehrpersonal in Schutz nehmen und bemerken, daß an den minder günstigen Erfolgen nicht immer die Lehrer Schuld sind, sondern vielfach auch die Organisation der Schulen selbst und deren mangelhafte Vertheilung. Wir haben in Krain an 83.000 schulpflichtige Kinder, und wie viele Lehrer kommen auf diese schulpflichtigen Kinder? Etwas über 560 oder genauer 565 Lehrer. Nach den Bestimmungen des Gesetzes dürfen auf eine Lehrkraft nicht

mehr als 80 schulpflichtige Kinder entfallen. Wenn wir nun auch ungefähr 3000 Kinder, die anderweitig unterrichtet werden, abziehen, so sehen wir, daß für die übrigen 80.000 mindestens 800 Lehrer nothwendig wären. Wenn man den 560 oder 565 Lehrern zumuthet, die Aufgabe zu lösen, welche für 800 Lehrkräfte vorgeschrieben ist, dann heißt es Unmögliches von ihnen verlangen, wenn man an sie die Forderung stellt, daß sie das Lehrziel überall erreichen müssen. Hierin liegt ein wesentlicher Grund, warum die Schule nicht jenen Erfolg aufweist, welchen wir alle wünschen. Ein weiterer Grund liegt darin, daß an vielen Schulen der Halbtagsunterricht eingeführt ist. Wer weiß, was beim Halbtagsunterricht tradirt und was dabei von den Kindern aufgenommen wird, der wird begreifen, daß der Erfolg kein größerer sein kann, und wird über die Lehrer nicht den Stab brechen; bricht er ihn aber über die Lehrer nicht, so wird er ihn auch über die Anstalt nicht brechen, aus welcher diese Lehrer hervorgegangen sind.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apfalktrern:

Es ist kein Redner mehr vorgemerkt, ich ertheile also dem Herrn Berichterstatter das Schlusswort in der Generaldebatte.

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! Ko sem spisoval poročilo finančnega odseka, nad katerim se gospodje tolikanj spodtikajo, se mi ni sanjalo, da bodo dotične besede koga neljubo dregnile, ker sem jih zapisal v najboljši veri, da izrekam neko sodbo, ki je posledica čedalje bolj rastoče potrebsčine normalno-šolskega zaklada. Zato se moram odločno protiviti gospodu poslancu Sukljetu, ki mi predbaciva, kakor da bi bil hotel jaz ali načelnik finančnega odseka kaj vtihotapiti, ali da bi bila dotični stavek s kakim posebnim namenom sprejela v poročilo.

Se manj pa bi bil mislil, da se bode nad tem poročilom spodtikal gospod poslanec dr. Tavčar, ki je pričel svoj govor z besedami, da napravlja ta proračun tisti brezupni vtis, kakor so ga napravljali njegovi predniki in ga bodo napravljali njegovi nasledniki. V poročilih finančnega odseka smo že večkrat povdarjali, da troški normalno-šolskega zaklada od leta do leta redno naraščajo za 10.000 do 15.000 gld. Potrebsčina postaja vedno večja, dasiravno se končni primanjkljaj, ki se ima pokriti iz deželnega zaklada, včasih nekoliko zmanjša zaradi večjih dohodkov po davkih in iz zapuščinskih doneskov. To se bode godilo še toliko časa, dokler po deželi ne bodo ustanovljene vse šole, kolikor jih je za pouk našega ljudstva potrebnih. Pred nekimi leti smo zahtevali od deželnega šolskega sveta izkaz šol, katere se mislijo še napraviti, da bi sprevideli, kak bode končni efekt normalno-šolskega zaklada, kadar bodo ustanovljene vse šole. Ali takrat se nam je reklo, da bode treba usenoviti morda še kakih 65 šol. Ako pa danes zopet vprašamo, koliko šol bode še treba odslej, ko se je med tem časom napravilo že 30 do 40 šol, se nam bode zopet odgovorilo, da jih bode treba morebiti še 65 ali pa morda celo dvakrat toliko. Za te šole se bode torej povišavala potreb-

ščina normalno-šolskega zaklada. Vender pa moram reči, da bi se jaz ne predrznil tega zaznamovati kot brezupen vtis. Žalostno bi bilo, ako bi izobrazba šolstva napravljala na nas brezupen vtis. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Nikar ne zavijajte!“) Ako hočemo, da bode naše ljudstvo izobraženo, prevzeti moramo tudi troške za to, ali kolikor mogoče je treba skrbeti, da se ljudstvo preveč ne obremeni. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vsaj radi davke plačujemo!“) — Prosim, poslušajte mirno, kakor sem tudi jaz Vas poslušal. — To mi je dalo povod, da sem med drugimi stvarmi, ki utegnejo ljudstvu nekoliko olajšati težko breme, mislil tudi na samostanske šole, in pristavljaj, da si bomo, in sicer mi poslanci, ki imamo v prvi vrsti skrbeti za pokritje dotičnih troškov in ljudstvo naše, ki jih ima plačevati — ne pa finančni odsek — še želeli, imeti veliko takih šol, ki niso nič slabše pa mnogo cenejše od današnjih šol. Da te šole niso slabše, o tem priča poročilo okrajno-šolskega sveta Postojnskega o šoli ubogih šolskih sestra de Notre Dame v Trnovem, kjer stoji: „Schuldisciplin: sehr gut; Gesamtertheil über die Leistung der Schule: sehr zufriedenstellend; Zustand der Amtsschriften: sehr gut. Jaz ne vem, kako boljše sodbo bi še hoteli o šolah, oskrbovanih od redovnikov oziroma od redovnic? O frančiškanski šoli v Novem mestu je gospod poslanec Šuklje sam priznaval, da je izvrstna. Taka priznanja prihajajo od šolskih nadzornikov tudi gledé drugih redovniških šol. Da bi ne zbudil nepotrebnih ugovorov, nisem hotel trditi, da so redovniške šole boljše od drugih šol, ampak le, da so vsaj tako dobre, na vsak način pa cenejše. Da so cenejše, vidi se iz izkaza deželnega šolskega sveta, iz katerega naj mi bode dovoljenih le nekoliko primer.

Osemrazredna deklška šola pri nunah v Ljubljani stane 2912 gld.; osemrazredna deklška šola v poslopji, kjer zborujemo 5980 gld., torej dvakrat več, kakor prva. Nemška deklška šola v Ljubljani stane brez prostorov 4071 gld.; štirirazredna deklška šola v Kranji pa 2213 gld.; redovniška šola v Repnjah pa nas stane samo 400 gld., enaka šola v Trnovem 600 gld., in štirirazredna šola ubogih šolskih sestra v Novem mestu le 900 gld. Torej so samostanske šole gotovo mnogo cenejše. Poglejmo si deške šole. Za frančiškansko štirirazredno deško šolo v Novem mestu plačujemo Franciškonom 1100 gld., za deško šolo v Kamniku, katero so poprej jako po ceni vzdržavali tudi Franciškani, pa 2557 gld. Iz teh števil se vidi, da so samostanske šole res veliko cenejše, in da si bomo morda še želeli, ako bi se v mnogih krajih nastanili redovniki, oziroma redovnice, in napravili tako po ceni ljudskih šol. Normalno-šolski zaklad imel bi tudi še ta dobiček, da bi mu ne bilo treba onemoglim učiteljem in učiteljicam plačevati pokojnin, ker redovniki za nje sami skrbé. Gospod poslanec dr. Tavčar je seveda rekel, da take samostanske šole niso tako po ceni, ker mnihi ne živé od samih kobilic, kakor sv. Janez Krstnik v puščavi. Jaz ne vem, koliko gospod dr. Tavčar daruje za obstanek takih samostanov, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vsaj nisem na glavo padel!“), ali če upoštevamo pri samostanskih šolah

tiste troške, ki jih doprinaša dežela, ne najdemo drugih, nego teh, ki so navedeni v proračunu in katere očitno dovoljujemo in jih vsakdo pozna. Ako pa posamezni dobrotniki kaj žrtvujejo za take samostane, te dobrote koristijo celi deželi. Za to imamo najboljši zgled pri šoli v Trnovem. Tam je dobrotnik posestnik in trgovec Janez Valenčič ubogim šolskim sestram daroval prostorno hišo, katero je razširil iz lastnega premoženja in pripravil tako, da je po zagotovilu šolskega nadzorstva jako primerna za šolo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Izjemoma so te šole dobre, ali splošno ne!“)

Gospod predgovornik dr. Tavčar se je dalje spodtikal nad tem, da se hoče prištediti neka svota pri začasnih učiteljih. Postava določuje, da jim gre plača letnih 360 gld. To res ni veliko, ali gotovo je pa tudi, da pri prvi službi nikjer ni pričakovati velikih dohodkov. Advokatski koncipient tudi gotovo nima toliko, kakor odvetnik dr. Tavčar, in praktikanti pri uradih morajo tudi dostikrat dolgo čakati na boljšo plačo. V prvih letih se torej tudi mlademu učitelju ni zanašati na veliko plačo, ali ako čez dve leti napravi učiteljski izpit, dobi precej višjo plačo; dotlej pa mora že nekoliko potrpeti. Gotovo bi bilo boljše, ako bi mogli tudi začasnim učiteljem dajati več kakor letnih 360 gld., ali potem bi se gospod predgovornik dr. Tavčar še bolj, kakor dosedaj spodtikal nad strašnimi troški normalno-šolskega zaklada. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vi, jaz ne!“)

Gospod predgovornik dr. Tavčar je tudi rekel, da morebiti zato želimo samostanske šole, da bi učitelji zopet prišli nazaj pod cerkveno oblast in postali farovski hlapci. To je očitanje, ki se sicer dostikrat čuje, ki je pa popolnoma neutemeljeno. Tudi prejšnji učitelji niso bili farovski hlapci. Enkrat, v začetku ja; pomisliti je pa treba, kako so šole nastale. Župnik je pričel šolo, in če ni imel časa, nadomestoval ga je, če je bil dosti izobražen, njegov hlapec ali cerkovnik; ta pa potem ni bil kot učitelj, ampak kot njegov hlapec ali cerkovnik odvisen od njega. Na ta način je torej prišlo, da so bili prvotni učitelji odvisni od župnika, oziroma od cerkve, ki sta jih plačala. Sedaj pa učitelji dobivajo plače iz normalno-šolskega zaklada in ne več od župnika ali cerkve, zato je umevno, da je razmerje med učiteljem in župnikom, oziroma cerkvijo postalo drugačno. Vender opozarjam, da je še dandanes dobro, če učitelj gleda, da dobro shaja z župnikom, ker na ta način lahko dobiva nekaj postranskih dohodkov; zato rad prihaja k župniku, od katerega dobiva razna živila, če ne zastonj, pa vsaj po nizki ceni, katerih bi sicer ne mogel dobiti. Skušnja uči, da učitelji tam najljubše izhajajo, kjer se dobro razumejo z duhovščino, in da se tam tudi v šoli kažejo dobri uspehi. To je tudi želeli in zato bi se proti takim razmeram ne smelo ničesar ugovarjati.

Kar se tiče pripravnice ljubljanske, govorilo se je že toliko, da mi ne preostaja ničesar več dostavljati. Tudi gledé predloga, katerega je stavil gospod poslanec dr. Tavčar, nimam drugega omenjati, kakor, da je bil enak predlog že leta 1889. in sicer v IV. seji stavljen od naše strani, od tovariša, gospoda

poslanca Žitnika. Razlogi, ki so bili takrat za nas merodajni, silijo nas, da tudi danes glasujemo za ta nasvet. Akoravno naš takratni sklep ni imel uspeha, vendar mislim, da ni odveč, ako ga danes ponovimo, in se vnovič obrnemo do učne uprave s prošnjo, da naj uredi dotični pouk. Morebiti bomo sedaj imeli boljši uspeh, ko se je načelnik učne uprave spremenil in ima o tem morda drugačne nazore, kakor njegov prednik.

Gospod poslanec Šuklje je gledé pripravnice tudi priporočal, naj bi se napravili posebni pripravljavni tečaji, iz katerih bi vstopili mladenči nepokvarjeni na učiteljsiše. Ne morem se strinjati z njegovim mnenjem, da bi bila večina današnjih kandidatov večinoma odslovljena iz srednjih šol in navadno tako slaba, da se ž njo ne da dosti opraviti. Po mojem mnenji prihaja veliko dobrih mladenčev iz pravega poklica v pripravnico, ali tam se dostikrat spridijo tudi najboljši po slabem pouku. Zato bi gotovo ne bilo odveč, ako bi se pouk nekoliko bolj strogo nadzoroval, in bi se gledalo na to, kaj učenci vse zvedo in slišijo od svojih učiteljev. Če pripravnica ostane taka, kakor je sedaj, potem tudi pripravljavni tečaji ne bodo dosti koristili. Če bi tudi boljši mladenči prihajali v pripravnico, jih tam morebiti čaka spridenje. Po mojem prepričanju bi bilo najbolje, ako bi se od strani države, ali dežele, ali od kake družbe ustanovilo nekako zavetišče, kakor ga imajo že na Dunaji za vseučelišnike, v katerem bi bili gojenci navezani na popolnoma točni red, in bi se nadzorovali v vsakem oziru ne le gledé učenja, temveč tudi gledé нравstvenega obnašanja, občejanja, berila itd. Tako uzgojeni učitelji bi bili potem zanesljivi in v vsakem oziru in največja sreča za deželo.

To so opazke, katere sem hotel omenjati; drugo, kar sem mislil še spregovoriti gledé pripravnice, omenjali so že drugi govorniki in zato sklepam svoj govor.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apfalktrern:

Ich erkläre die Generaldebatte für geschlossen.
(Gospod deželni glavar Oton Detela prevzame predsedstvo. — Der Herr Landeshauptmann Otto Detela übernimmt den Vorsitz.)

Deželni glavar:

Menim, da se bode poročanje najbolj skrajšalo, ako čita gospod poročevalec samo končne številke vsakega poglavja in ako se nihče ne oglasi, zmatram, da so dotične številke sprejete.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Ker gospodje poslanci pritrjujejo, se bode tako postopalo.

Poročevalec Klun:

(Bere svote posameznih rubrik potrebščine in pokritja iz priloge 34., katere obveljajo brez debate. — Liest die Summen der einzelnen Rubriken des Erfordernisses und der Bedekung aus der Beilage 34, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Če skupno pokritje primerjamo s potrebščino	336.929	7.380	344.309
se kaže primanjkljaj	307.728	7.280	315.008
ki naj se na podlagi § 2., drugi odstavek deželnega zakona z dné 28. decembra l. 1884. poravna z 10 ⁰ / ₀ priklado na dokladi za deželni zaklad podvržene neposrednje davke; ti davki so po državnem proračunu od finančnega ministerstva za l. 1893. predpisani z 1,536.653 gld., 10 ⁰ / ₀ šolska priklada toraj znaša 153.665 gld., ali po odbitem znesku 1.000 gld. zarad odpisanih davkov vsled uim	—	—	152.665

Iz deželnega zaklada bode treba torej pokriti še — — 162.343 ali okroglo 162.350 gld., to je za 9.650 gld. več, kakor za l. 1893.

Z ozirom na vse to finančni odsek predlaga:

Slavni deželni zbor naj sklene:

„1. Proračun normalno-šolskega zaklada za l. 1894. s potrebščino 344.309 gld. s pokritjem 29.301 „ in s primanjkljem 315.008 gld. se potrjuje.

1. Der Voranschlag des Normalschulfondes für das Jahr 1894 mit dem Erfordernisse von 344.309 fl. der Bedekung von 29.301 „ und mit einem Abgange von 315.008 fl. wird genehmiget.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„2. V pokritje tega primanjkljeja se bode leta 1894. pobirala 10⁰/₀ priklada na celo predpisano svoto vseh direktnih davkov, torej zlasti od rednega davka z vsemi državnimi prikladami vred pri zemljiškem davku, pri hišni najemarini in hišno-razrednem davku, pri pridobninskem in dohodninskem davku po vsej deželi.

Nedostatek v znesku 162.350 gld., kateri se potem še pokaže, naj se pokrije iz deželnega zaklada.

2. Zur Deckung dieses Abganges wird für das Jahr 1894 eine 10⁰/₀ Umlage auf die volle Vorschreibung aller directen Steuern, somit insbesondere der Grund-, Hauszins- und Hausclassensteuer, der Erwerb- und Einkommensteuer vom Ordinarium jammt allen Staatszuschlägen im ganzen Lande eingehoben.

Der weiterhin sich ergebende Abgang von 162.350 fl. ist aus dem Landesfonde zu decken.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„3. Deželnemu odboru se naroča, da sklepu pod točko 2. pridobi Najvišje potrjenje.

3. Der Landesausschuß wird beauftragt, dem Beschlusse ad 2 die Allerhöchste Sanction zu erwirken.“
(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„4. V rubriki III. „Potrebščina“ dovoljuje se c. kr. deželnemu šolskemu svetu revirement po dogovoru z deželnim odborom.

4. In der Rubrik III. des Erfordernisses wird dem k. k. Landeschulrathe im Einvernehmen mit dem Landesausschuße das Revirement bewilliget.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„5. Potrebščine normalno-šolskega zaklada za l. 1893., katere bi utegnile vsled veljavnih naredeb deželnega šolskega sveta dogovorno z deželnim odborom nastati, pa bi presegale proračun, so pokriti iz blagajničnih preostankov leta 1893.

5. jene Mehrauslagen, welche dem Normalschul-fonde für das Jahr 1893 infolge rechtskräftiger Anordnungen des Landeschulrathes im Einvernehmen mit dem Landesausschuße etwa erwachsen würden, sollen aus dem Cassareste pro 1893 gedeckt werden.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim torej gospode, ki odobrujejo proračun normalno-šolskega zaklada v celoti, da izvolijo ustati.
(Obvelja. — Angenommen.)

Proračun je potrjen v celoti in torej rešena točka 14.

Sedaj pride na vrsto še nasvet gospoda poslanca dr. Tavčarja. Prosim gospoda poročevalca, da še enkrat prečita to resolucijo.

Poročevalec Klun:

Resolucija se glasi:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se nalaga, da naj se z nova prične pogajati s c. kr. vlado v ta namen, da se na učiteljski pripravnici v Ljubljani z ozirom na žive potrebe naše slovenske dežele v večjem obsegu vpelje slovenščina kot poučni jezik, in da se posebno na moškem in ženskem oddelku te pripravnice ta pouk enakomerno uredi.“

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki pritrdé tej resoluciji, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Z ozirom na pozno uro bodem sklenil sejo.

Prihodnja seja bode v torek, to je 16. t. m. ob 10. uri dopoldne.

Na dnevni red prihodnje seje pridejo nerešene točke današnjega dnevnega reda in še sledeče točke: (Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Finančni odsek zboruje jutri 13. t. m. ob 10. uri dopoldne.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 3. uri popoldne. — Schluß der Sitzung um 3 Uhr Nachmittag.